

Lördagen den 4 Maj.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 April äfvensom protokollsutdrag för den 3 Maj.

§ 2.

Föredrogos Stats-Utskottets memorial och utlåtanden:

N:o 80, med förslag till voteringsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 68, angående försäljning till Stora Kopparbergs bergslag af kronolägenheten Hushagen i Stora Tuna socken af Kopparbergs län;

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes; och

N:o 81, i anledning af väckt motion om slutbetalning af Riksgäldskontorets återstående skuld till Riksbanken för lån till 1808 och 1809 årens krigskostnader;

Bifölls.

§ 3.

Vid föredragning af Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 23, i anledning af väckt motion om ändring af 107 § Regeringsformen, uppstod öfverläggning och yttrade:

Herr Rundgren: För att icke blifva allt för vidlyftig, vill jag icke i någon mån upprepa alla de detaljanmärkingar, som finnas upptagna uti de vid Utskottets utlåtande fogade reservationer, ehuru jag för min del anser dem ega den största betydelse. Jag vill deremot betrakta frågan ur en något allmänare synpunkt, och af sådan anledning har jag begärt ordet.

Man talar mycket om det nya statsskicket, och om nödvändigheten att åt detsamma gifva allt större utsträckning; men då det blir fråga om vidtagande af åtgärder för detta ändamåls vinnande, går man två alldeles motsatta vägar. När det gäller regeringen, vill man göra allt större och större inskränkningar i dess befogenhet, men åt representationen tillerkänner man den fullständigaste frihet. Frågan blir nu den, om detta

varit egentliga syftemålet med representationsförändringen, d. v. s. om man dermed i själfva verket afsåg att åt regeringen gifva en helt och hållet annan ställning än den under det gamla statsskicket intog? eller om icke, i öfverensstämmelse med motiven för den nya Riksdagsordningen, hvilka, då det var fråga om densammas antagande, starkt framhöllos, ett af hufvudändamålen med representationsförändringen just varit att framkalla en lifligare vaxelverkan emellan regeringen och representationen? För denna sednare uppfattning talar den omständigheten, att Konungens rådgifvare berättigades till deltagande i representationens förhandlingar, och att representanterne vunno rättigheten att till regeringens ledamöter få framställa så kallade spörsmål, hvartill kommo de årliga riksdagar, genom hvilka naturligtvis representationens inflytande blef så mycket större, som representationen fick oftare tillfälle att uttala sin mening i alla statens angelägenheter.

Ser man nu på det sätt, hvarpå Konstitutions-Utskottet i förevarande fall sökt lösa uppgiften att åt det nya statsskicket gifva en större utveckling, så finnes det ligga deruti, att på papperet skall fixeras en större, det vill säga, till längre tid utsträckt ansvarsskyldighet för Statsrådets ledamöter, än nu gällande grundlag bestämmer. Man vill således *i förhållande till regeringen* gå en motsatt väg, än den man vanligen i alla frågor söker gå i denna Kammare, man vill binda regeringen, under det man eljest talar stora ord om friheten och vill genom utvecklingen af denna frihet gifva större utveckling åt det nya statsskicket. Frågan blir nu huruvida det kan vara öfverensstämmande med en riktig statsprincip att ensidigt utveckla friheten *nedåt*, men inskränka den *uppåt*, att således i afseende på de personer, som ega det höga förtroendet att vara medlemmar af regeringen förutsätta sådana förhållanden att man, när det gäller *dem*, anser nödigt att i grundlagen införa de mest noggranna bestämmelser i afseende på området för deras verksamhet, under det man på alla andra områden just genom en utvidgad frihet säger sig vilja framkalla en själfständig och nyttig verksamhet. För min del finner jag i dessa båda olika riktningar — inskränkandet uppåt och utvidgandet nedåt — en motsägelse ligga, som omöjligen kan lösas och som jemväl utgör den svaga punkten i Konstitutions-Utskottets nu föreliggande förslag. Mig synes att man vill förvandla regeringen till en slags maskin, der representationen blott har att släppa på ångan och sedan låta maskinen gå blindt framåt tills det behagar representationen antingen att öka ångan eller stänga ventilen.

Jag tror att man genom en sådan uppfattning af regeringens ställning neddrager regeringen, likasom representationen derigenom utan tvifvel neddrager sig själf, ty det är klart att i samma mån som representationen härigenom gör sig själf till regeringsmakt, kommer den snart i samma ofördelaktiga ställning, som regeringen nu innehar eller, rättare sagdt, den ställning man vill att regeringen skall intaga.

Ser man nu dessutom på närvarande förhållanden, måste man fråga sig själf, om under sednare tiden, då vi egentligen kommit in på det parlamentariska styrelsesättets område, verkligen några åtgärder från regeringens sida visat behof af starkare kontroller, än dem vi nu i grundlagen ega? Eller måne vi icke fasthålla den erfarenhet, att i den lem-

ning från gamla tider, som vi hafva uti Regeringsformens 106 och 107 §§, ligger något, som vi i praxis måste komma ifrån och från hvilket vi redan hufvudsakligen hafva kommit? Jag kan knappt föreställa mig att här finnes någon, som verkligen tror, att 106 § med hela dess apparat af riks rätt och dylikt numera behöfves, eller framdeles kan komma att tillämpas; och hvad 107 § beträffar, så kan den väl i något särskildt fall missbrukas för att afgifva ett misstroendevotum, men det lär väl knappast komma i fråga att skrida till en skriftlig anmälan hos Kongl. Maj:t att han ville ur Statsrådet skilja en eller flere af dess ledamöter. När, nemligen, enligt nu gällande Riksdags-ordning, Statsråden hafva säte i riksförsamlingen och der kunna lemna erforderliga upplysningar och försvara regeringens åtgärder, och när tillika hvarje medlem af Riksdagen eger att, med Kammarrens samtycke, till dem framställa spörsmål, och när således redan nu något antiqveradt ligger i 106 och 107 §§ Regeringsformen och man troligen icke någonsin kommer att tillämpa desamma; manne det då kan vara skäl att ytterligare öka extensiviteten af dessa paragrafer genom att till den 107 § göra ett sådant tillägg, som Konstitutions-Utskottet nu föreslagit?

För min del förnekar jag behofvet af denna förändring, och då jag, såsom jag förut sagt, icke vill ingå i någon framställning eller utveckling af de detaljanmärkningar, som af reservanterne blifvit framlagda, nöjer jag mig med att, på grund af hvad jag nu anfört angående frågan i allmänhet, yrka afslag å Konstitutions-Utskottets hemställan.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Den föregående ärade talaren uppfattade denna fråga såsom ny och nu för första gången föremål för Riksdagens behandling, men han förbigick dervid den märklige omständigheten, att likartade förslag väckts å bane och förklarats hvilande icke mindre än tre gånger förut under de forna ständsriksdagarne, samt att frågan sista gången föll blott på grund af Preste-ståndets motstånd. Det är möjligt, att den ärade talaren vid föregående tillfällen sjelf bidragit till frågans fall, och, om så är händelsen, förundrar det mig ej, att han nu fortsätter på den väg han för sig utstakat. Jag hyser dock den förhoppning, att hvar och en, som noga öfverväger och betraktar saken, sådan den är i sig sjelf, skall inse, att det är nödvändigt att något göres, såvida vi icke skola nödgas ur Riksdags-ordningen utstryka 39 paragrafens 2 mom. om Stats-Utskottets skyldighet att granska utbetalningar af statsmedlen och att i afseende derå framställa de anmärkningar, hvartill skäl må förefinnas. Qvarstår denna skyldighet, bör densammas fullgörande kunna leda till någon påföljd, och om detta icke kan ske, bör stadgandet derom ur grundlagen utgå.

Jag har nu föreslagit en ändring i 107 § Regeringsformen, åsyftande att närmare bestämma denna granskningsrätt och jag hoppas, att detta förslag skall åtminstone inom denna Kammare icke röna något allmännare motstånd. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Ribbing: I afseende på hvad den siste ärade talaren i korthet anförde såsom en särskild anmärkning mot den föregående talaren, torde det tillåtas mig erinra, att den omständighet, att det ifrågavarande förslaget förut varit föremål för Riksdagens pröfning, föga inverkar på

bedömandet af dess lämplighet eller olämplighet. Har det af den förste talaren blifvit ådagalagdt, att förslaget är olämpligt i sig sjelf, lär det icke blifva lämpligt därför att det är gammalt och att det, just såsom olämpligt vid föregående riksdagar fallit. Men härtill kommer, att den förste talaren särskildt fästade uppmärksamheten på det föreslagna grundlagsstadgandets olämplighet under det nu befintliga statsskicket, som inträdt med nu gällande Riksdags-ordning, samt på dess betydelse och verkan just under detta statsskick. Dervid framstår af sig sjelf den anmärkning, att äfven om förslaget förr varit lämpligt, sådant ej hindrar att hvad som möjligen kunnat vara lämpligt under det gamla statsskicket, kan vara afgjort olämpligt under det nuvarande, för hvilket sistnämnda förhållande talaren gaf goda och ej vederlagda skäl ur betraktandet af den ställning, hvari statsmakterna nu stå till hvarandra.

Detta blott i förbigående. Jag skall icke blifva vidlyftig och jag skall icke här repetera eller vidare genomföra de anmärkningar, som i de vid Utskottets utlåtande fogade reservationerna fullständigt och väl blifvit framlagda. Jag vill endast fästa uppmärksamheten på en och annan omständighet, som visar det ifrågavarande förslagets olämplighet.

Det är bekant, att grundlagen stadgar, att några ändringar i densamma icke böra vidtagas, der de ej finnas högst nödiga och nyttiga; och jag tror att hvar och en lätt skall inse anledningen till ett sådant stadgande. Börjar man nemligen att år efter år tumma på grundlagarne genom att så småningom i dem vidtaga förändringar, blir följdén, att man helt oförmärkt och måhända slutligen mot sin afsigt och till sin egen öfverraskning förvandlar sjelfva statsskickets karakter till en helt annan, än grundlagarne genom noga öfvertänkta och med hvarandra öfverensstämmande stadganden åsyftat. Då är bättre, att genom en större, på en gång företagen och fullt afsedd förändring i lagen åstadkomma en likadan ändring i statsskicket, der den anses af verkligt behof påkallad. Hvarje lag och grundlagen isynnerhet förlorar, vidare, i sin, äfven på auktoritet grundade helgd, genom att allt för ofta ändras. Sker detta, uppstår — frivilligt eller ofrivilligt — den föreställningen, att lagen är något tillfälligt, då den hvar dag kan gestaltas om, till föga fromma för den nödiga stadgan i samhällets rättsliga skick och rättsliga verksamhet. Det är äfven till följd af detta skäl, af största vikt att icke i annat fall, än der det skulle medföra synnerlig nytta, föreslå och besluta ändringar i lagar i allmänhet och i grundlagarne i synnerhet.

Nu har den siste talaren emellertid sagt, att här vore ett sådant högst nödigt och nyttigt fall förhanden: 39 § 2 mom. Riksdags-ordningen vore utan all betydelse, derest man icke förändrade 107 § Regeringsformen på sätt Konstitutions-Utskottet nu föreslagit, emedan detta Utskott eljest icke kunde inhemta fullständiga upplysningar i afseende på sättet för statsmedlens användande och förvaltning af regeringen. Jag skall endast sätta i fråga, om icke Stats-Utskottet, i händelse det med föranledande af 39 § Riksdags-ordningen tror sig ega någon anledning att hos Riksdagen göra anmälan angående det sätt hvarpå ett statsanslag blifvit använt, sjelf kan förskaffa sig nödiga upplysningar, der nemligen det ärende, hvarom anmälan skulle ske, är af sådan vikt och betydelse, att det *med rätta* bör föranleda till någon åtgärd från Konstitutions-Utskottets sida enligt 107 §

Regeringsformen. Skulle detta åter vara för Utskottet omöjligt, kunde väl vidare sättas i fråga om icke hjälp i det öfverklagade förhållandet snarare och bättre, än genom ändring af grundlagen, skulle kunna vinnas genom ändring i ordningen och stadgandena för statsrevisionen. Men hvad jag vill påpeka är, hvad en reservant jemväl anmärkt, att Utskottets förslag till grundlagsändring, sådant det nu är stiliseradt, ingalunda kan afhjelpa det af motionären öfverklagade förhållandet, emedan den utsträckta granskningensrätt, som skulle medgifvas Konstitutions-Utskottet, enligt förslaget icke skulle sträcka sig längre tillbaka än till de mål, som Utskottet "*vid föregående riksdag*" pröfvat och lemnat oanmärkta. Dermed komme revisorernes anmärkningar ändå aldrig att föranleda till någon åtgärd å Konstitutions-Utskottets sida, emedan de afse sådana regeringsbeslut, som granskats af Konstitutions-Utskottet, *icke vid föregående riksdag*, utan ännu en riksdag tidigare.

Till dessa anmärkningar ber jag få lägga ännu ett par andra och bland dessa vill jag först påpeka det besynnerliga förhållande inom sjelfva Konstitutions-Utskottet och Riksdagen, som ett bifall till förevarande ändringsförslag skulle åstadkomma. Sedan nemligen ett Konstitutions-Utskott och en Riksdag lemnat décharge åt Statsrådets ledamöter, så skulle, om förslaget antoges, ett följande Konstitutions-Utskott och en följande Riksdag börja kritisera dessa sina föregångares åtgärder och beslut, och dervid möjligen kritisera omkull dem samt förklara, att föregående Konstitutions-Utskott haft orätt och Riksdagen sammaledes. Följden häraf blefve då att åt Konungens rådgifvare i grundlagsenlig ordning lemnad décharge icke skulle innebära verklig décharge eller befria dem från möjligheten att anmälas till ansvar för sin embetsförvaltning af samma statsmakt, som förklarar dem för samma embetsförvaltning *icke* böra anmälas till ansvar. Härvid kan man väl komma med den motanmärkning, att det nya Utskottet och den nya Riksdagen skulle grunda sitt omdöme på upplysningar och handlingar, som icke varit föregångarne bekanta, emedan de sistnämnde icke haft tillgång till den revisionsberättelse, som man tyckes tro att efterträdarne skulle komma att hafva tillgång till, ehuru detta, såsom visadt blifvit, icke är händelsen.

Men härvid är dock att märka, att när fråga blir om tillämpning af 107 § Regeringsformen, skall utlåtande afgifvas och beslut fattas i afseende på Statsrådets embetsförvaltning *i dess helhet*, och således kan icke en enstaka regeringsåtgärd föranleda till anmärkning och ansvar efter denna paragraf, åtminstone icke utan att den jemföres med alla öfriga åtgärder, som Statsrådets ledamöter antingen in corpore eller hvar för sig vidtagit, emedan värdet eller ovärdet af en embetsförvaltning, sådan den framträder i en enstaka handling, betydligt modifieras genom värdet eller ovärdet af de öfriga handlingar, som utgått från samma förvaltning. Härmed åter ledes jag sjelfmant öfver till min andra anmärkning, beträffande en annan följd af den föreslagna grundlagsförändringen. Om denna grundlagsförändring — enligt förutsättningen — skulle leda till det resultat, att Riksdagen verkligen någon gång, på grund af en utaf revisorerna anmärkt felaktig åtgärd, gjorde en anmälan hos Konstitutions-Utskottet om tillämpning af § 107 Regeringsformen, skulle sistnämnda Utskottet derigenom, om det ville lagligt förfara, tvingas att till ny granskning upptaga

icke blott den anmärkta åtgärden, utan hela den embetsförvaltning, hvar-
öfver ett föregående Konstitutions-Utskott redan yttrat sig, ty, såsom sagdt,
endast genom att jemföra den af revisorerne påpekade handlingen med
alla öfriga af ett föregående Konstitutions-Utskott redan granskade rege-
ringshandlingar, skulle Utskottet grundlagsenligt kunna stadga sitt omdöme,
huruvida den anmärkta åtgärden vore af beskaffenhet att böra föranleda
till anmälan efter 107 §, eller den borde lemnas utan afseende. Men då
på detta sätt ett sednare Konstitutions-Utskott ovilkorligen komme att ånyo
granska hvad som redan vore granskadt och möjligen äfven att rifva upp
en föregående Riksdags beslut, blefve det ej blott Konungens rådgifvare
som ej finge åtnjuta en gång meddelad décharge, det blefve det föregående
Konstitutions-Utskottet och den föregående Riksdagen, hvilkas en gång
godkända betänkande och lagligen fattade beslut blefve utsatta för att kri-
ticeras, klandras och möjligen upprifvas.

Följden af den föreslagna ändringen i 107 § Regeringsformen skulle
således blifva att det bakslag, man derigenom ville rikta åt Konungens
rådgifvare, blefve ett bakslag, som träffade ett föregående Konstitutions-
Utskott och en föregående Riksdag.

En sådan åtgärd är, enligt mitt förmenande, icke berättigad, och detta
utgör för mig ett skäl, jemte de öfriga jag anført, att yrka afslag å Kon-
stitutions-Utskottets hemställan.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Att genom antagan-
det af ifrågavarande förslag en sådan rubbning i vårt statsskick, som en
föregående ärad talare påpekat, skulle inträda, kan jag för min del icke
finna. Behöfligheten af den nu föreslagna ändringen af 107 § Regerings-
formen är af den ärade motionären tydligen ådagalagd. Detta behof
framhålles äfven i det nu föreliggande betänkandet. Då Konstitutions-
Utskottet skall granska statsrådsprotokollen för närmast föregående år, är
det icke möjligt för Utskottet att taga reda på sjelfva förvaltningen af
statsmedlen, när statsverkets räkenskaper för samma år då ännu icke
äro afslutade. Utskottet är således urständsat att företaga någon verklig
granskning af det sätt, hvarpå statsmedlen blifvit använda, och en sådan
granskning kan derföre icke försiggå förrän Riksdagens revisorer tagit del
af räkenskaperna. Härutaf visar sig, enligt min tanke, behöfligheten af
att stadga, att, oaktadt Statsrådets ledamöter på grund af Konstitutions-
Utskottets framställning erhållit décharge, det må vara Riksdagen obe-
taget att, om det sedermera visar sig, att några statsmedel icke blifvit
använda på sätt som vederbort, vid ett följande riksmöte upptaga denna
förvaltning till pröfning.

Den hufvudsakligaste anmärkning, som man framställt emot ifråga-
varande förslag, är den, att det på detta sätt skulle dröja för länge, in-
nan Statsråden blefve förvissade derom, att de erhållit décharge för sina
embetsåtgärder. Ett sådant skäl kunde väl ega giltighet under det förra
statsskicket, då representationen icke sammanträdde så ofta, men under
nuvarande förhållanden och då Riksdagen samlas hvart år, synes mig icke
någon fara ligga deri, att det dröjer ett eller annat år, innan Statsråden
kunna anse sig säkra för anmärkningar beträffande förvaltningen af stats-
medlen.

Då jag för min del finner den nu föreslagna grundlagsändringen högst nödig och nyttig, får jag yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr Sjöberg: Jag anser mig skyldig att börja mitt anförande med den öppna förklaring, att jag i följd af omständigheternas tvång icke kunnat egnat all den uppmärksamhet åt denna fråga, som den otvifvelaktigt förtjenar. Vid slutet af en riksdag kastas vanligen representanterne mellan de mest olikartade, till behandling och afgörande förekommande ämnen. Så är förhållandet nu. I går sysselsatte vi oss med Bankoreglementets prosa; i dag föreligger till lösning en fråga af stor politisk vikt. Emellertid och på det att det ej må sägas, att denna fråga fått ovidrörd gå igenom, anser äfven jag mig pliktig att, såsom man plägar säga, föra till torgs mina åsikter i ämnet, på samma gång som jag anhåller om ursäkt för det jag icke nu är beredd att gifva frågan en sådan utredning, som kunde vara både önskelig och behöflig.

Efter den förste ärade talarens anförande väntade jag, att den ärade motionären skulle framkomma med ett längre föredrag och en utförligare redogörelse för motiven till sitt förslag, ty att sluta af innehållet utaf motionen och Utskottets betänkande, vill det synas, som om både motionären och Utskottet i hög grad lidit af den allmänna brådskan, så att motionären icke egnat frågan en tillbörlig utredning och Utskottet i detta afseende högst betydligt brustit. I den omständighet, att denna fråga, såsom det sägs, en gång under innevarande riksdag fallit i Utskottet på pluraliteten af blott en röst och att lotten nu varit för motionären gynsam, kan visserligen ligga förklaringen till förslagets framkomst; men detta förklarar icke orsaken, hvarföre det af Utskottet nu afgifna betänkande i så hög grad lider af ofullständighet, ty, om jag förutsätter, att de Utskottets herrar ledamöter, som reserverat sig emot Utskottets beslut, under frågans behandling i Utskottet framhållit blott ett och annat af de skäl, som nu i reservationerna framlagts, så förefaller det mig högst besynnerligt, att frågan ej i någon mån fått en annan utgång, än som nu varit fallet. Det synes mig nemligen, om jag, i likhet med en af reservanterne, ställer mig på motionärens ståndpunkt, att det mål, han åsyftar, högst ofullständigt skulle vinnas genom antagandet af ifrågavarande ändringsförslag, ty det är obestridligt, att den rätt eller makt, han vill tillägga Riksdagens revisorers anmärkningar vid granskning af statsmedlens användning och förvaltning, skulle på samma gång beröfvas Stats-Utskottet sjelf. Vid sådant förhållande kan jag icke inse, hvartill denna grundlagsändring skulle tjena, då det är uttryckligen föreslaget, att den *décharge*, som vunnits derigenom, att Konstitutions-Utskottet vid föregående riksdag lemnat ett mål oanmärkt, icke skall anses gällande i afseende på en fråga, hvilken Stats-Utskottet, på grund af anmärkning *framställd af Riksdagens revisorer*, anmäler enligt 39 § 2 mom. Riksdagsordningen. Således är här ganska tydligt förutsatt — om man nemligen tolkar det föreslagna stadgandet efter dess ordalydelse, och grundlagarne skola ju i hvarje fall tolkas sålunda — att endast en sådan fråga, som på grund af revisorernes anmärkningar bragts å bane, kan blifva föremål för en ny anmärkning mot Konungens rådgifvare. Detta lär väl dock ej

vara motionärens mening, ty genom en sådan bestämning har han högst väsendtligt inskränkt verkan af sitt eget förslag.

Om jag rätt fattat hans mening, och jag ber om ursäkt om jag missuppfattat densamma, så tyckes han vilja ställa frågan så, att Konungens rådgifvares ansvarsskyldighet skall utsträckas till en snart sagdt obegränsad tid. Är detta förslaget syfte, så förefelas dock målet genom det sätt, hvarpå förslaget blifvit affattadt. Om man nemligen med uttrycket "föregående riksdag" bör förstå närmast föregående riksdag, så förfaller i och med detsamma all verkan af förslaget, enär, såsom en af reservanterne påpekat, hvad som till exempel vid innevarande riksdag (1872) skulle, enligt detta förslag, kunna af Stats-Utskottet med hänsigt till revisorernes anmärkningar göras till föremål för anmärkning mot Konungens rådgifvare, grundar sig på hvad revisorerne funnit anmärkningsvärdt vid granskningen af statsverkets räkenskaper för år 1869 och således angår regeringsärenden under samma år, för hvilka statsrådsprotokollen varit föremål för granskning af Konstitutions-Utskottet icke vid "föregående riksdag" (1871) utan året förut (1870). Är det åter meningen, att orden "föregående riksdag" skola anses betyda hvilken föregående riksdag som helst, då är vida fältet öppet; men äfven under denna förutsättning bör detta uttryck göras tydligt genom att antingen före detsamma sätta ordet "en" eller "någon" eller ock använda pluralis och sålunda förändra detsamma till "föregående riksdagar", ty då blir saken klar, och derigenom vunne man, att Konungens rådgifvare, förutsatt att ett sådant förslag upphöjdes till lag, alltid finge sväfva i ovisshet om den tidpunkt, då ansvarsfrihet för deras embetsåtgärder skulle inträda. Införandet af ett sådant stadgande i 107 § Regeringsformen förefaller dock mig högst betänkligt, och inom Riksdagen sjelf och i dess Konstitutions-Utskott skulle då helt visst de mest besynnerliga meningar om den rätta tidpunkten för ansvarsfrihetens inträdande göra sig gällande. Det kunde väl i tider af en viss rörelse vara för vissa ändamål ganska tjenligt att ega rätt till regress i afseende på anmärkandet af regeringsåtgärder, som förut blifvit granskade och lemnade utan anmärkning, men huruvida en sådan rätt skulle leda till ett befestande af statsskicket, vill jag lemna derhän.

Om man nu vill genom en grundlagsändring införa stadganden, som vid tillämpningen kunna leda till det mål, motionären tyckes åsyfta, synes det mig alldeles nödvändigt att åt förslaget gifva en närmare och bestämmande lydelse, så att man icke i afseende på det hufvudsakligaste må sväfva i ovisshet om hvad motionären eller Utskottet verkligen menat. Jag får dock för min del förklara, att jag anser den ifrågasatta ändringen helt och hållet opåkallad, och att jag således icke kan finna, att densamma hör till antalet af nödiga eller nyttiga grundlagsändringar. Det är åtminstone för mig klart, att grundlagen måste hållas i helgd, och att representationen bör visa densamma den vördnad, att man blott i de mest absolut nödvändiga fall föreslår ändringar deri. Men att väcka motion om en grundlagsändring utan att hafva gjort klart för sig det mål, hvar till man sträfvat, eller att föreslå en ändring, om hvilken det Utskott sjelf, som framlagt förslaget, svårligen kan säga, att densamma skall leda till det åsyftade målet, detta finner jag i hög grad opåkalladt. Det kan

näppeligen vara något tvifvel underkastadt, att icke Medkammaren kommer att afslå ifrågavarande förslag, och äfven om detta icke sker, utan det otroliga skulle inträffa, att båda Kamrarne nu antoge förslaget att hvilat till vidare grundlagsenlig behandling och en följande Riksdag definitivt bifölle detsamma, så är det väl uppenbart, att detta förslag icke skulle tillvinna sig Kongl. Maj:ts sanktion.

Oafsedt detta, så synes ifrågavarande förslag äfven ur en annan synpunkt sakna all giltighet. Det är tydligt, att, om man vill närma sig till ett parlamentariskt styrelsesätt, bör väl uppfattningen af de förvaltningsåtgärder, som Stats-Utskottet har att granska, eller till anmärkning anmäla, icke vara, om jag så får uttrycka mig, rent affärsmässig, och derföre kan det väl icke heller ligga någon vikt på, att, såsom förslagets andemening synes vara, i de frågor af ofta nog mindre väsendtlig beskaffenhet, vid hvilka Riksdagens revisorer måste fästa uppmärksamhet, finna ämnen till anmärkning mot regeringens medlemmar, ty en granskningsrätt så utfövad skulle otvifvelaktigt förlora all betydelse, och i alla händelser torde kunna antagas, att, om Konungens rådgifvare för tillfället vore, såsom man plägar säga, i gunsten hos riksdagsmajoriteten, representationen komme att låta äfven väsendtliga anmärkningar förfalla, under det man vid motsatt förhållande skulle uppsöka de obetydligaste anledningar till klander af måhända för lång tid tillbaka fattade regeringsbeslut. När nu i följd af de årliga riksdagarne det knappast är möjligt, att regeringen skulle låta en mera märkbar och framstående öfverträdelse af den så kallade medelsdispositionen komma sig till last, kan jag sannerligen icke inse, hvartill den föreslagna grundlagsändringen skulle tjena. Att med detta likartade förslag under två eller tre riksdagar före den nuvarande Riksdags-ordningen antagande framkommit och vunnit något afseende hos Rikets Ständer, lärar väl få anses härleda sig ifrån eller hafva sin förklaringsgrund i det förhållande, att riksförsamlingen då sammanträdde blott hvart tredje år, och under dåvarande representationsskick kunde ett sådant grundlagsstadgande möjligen hafva någon betydelse eller leda till det mål, som då afsågs och hvilket den ärade motionären jemväl nu synes åsyfta. Men då vi nu hafva årliga riksdagar, då det står en hvar ledamot af Kamrarne öppet att med Kammarens samtycke framställa spörsmål till Konungens rådgifvare och då vi åtnjuta en, man kan säga, fullkomligt obegränsad tryckfrihet, förstår jag icke, att nu föreslagna grundlagsändring är af något behof framtvingad. Den ärade motionären sjelf förklarar, att något regeringsbeslut hittills icke gifvit anledning till framkomsten af ifrågavarande förslag. Han yttrar nemligen i sin motion på sidan 2, andra stycket, följande:

“Utan att vilja påstå, det någon våda eller ens mera anmärkningsvärd skada hittills uppkommit genom motsägelserna eller ofullständigheten uti de af mig här omnämnda grundlagsstadganden (hvarmed afses förut åberopade paragrafer i Regeringsformen och Riksdags-ordningen) lärar man icke kunna befria sig från den tanken att skada, till och med våda, derigenom i en framtid kan uppstå“, och det är “farhågorna för sådant“ han anser böra förekommas och aflägsnas. Således har han här uttryckligen erkänt, att någon våda af nu gällande grundlagsföreskrift i detta fall hittills icke uppstått, men han säger tillika, att vådor *kunna*

i en framtid uppstå, och det är för att förekomma dessa, han nu gått Riksdagen tillhanda genom framläggandet af detta förslag. Men, mine Herrar, är det för att förekomma något, som möjligen kan inträffa, som en grundlagsändring bör ske, eller vidtager man ens i andra, mera underordnade lagar en sådan ändring, utan att man kommit till insigt om, att ett förslag derom betingas af ett oafvisligt behof? Jag vågar antaga, att svaret härpå blott kan blifva ett, och endast från denna synpunkt förefaller det mig, som om det nu framlagda förslaget icke skäligen bort framkomma.

Jag vill icke längre upptaga tiden. Måhända torde den ärade motionären härefter finna anledning att något närmare utveckla motiven till sitt förslag, och jag blir då i tillfälle att vidare yttra mig i ämnet. Emellertid förenar jag mig med dem, som yrka afslag på nu föreliggande betänkande.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Den föregående talaren ville föra till torgs hvad han kunde hafva att säga rörande detta ämne och den framställning jag gjort i min motion, och jag bör gifva honom tack därför, ty han var icke sparsam i sitt utlåtande vid detta tillfälle. Bland annat underrättade han oss, att han med uppmärksamhet läst motionen, men att han i densamma icke funnit anförda tillräckliga skäl för det förslag jag afgifvit. Jag erkänner, att det vore rätt illa, om jag ej skulle hafva med erforderlig fullständighet och tydlighet motiverat min framställning, men jag tror ändock, att jag icke gjort mig skyldig till något fel i detta hänseende, utan vågar jag föreställa mig, i trots af den värde talarens invändningar, i motionen verkligen blifvit tillräckligt ådagalagdt att, om 39 § 2 mom. Riksdags-ordningen skall hafva någon betydelse, förändring i angifven syftning af 107 § Regeringsformen är nödvändig och måste ega rum. För öfrigt antager jag, att, i fall han så väl och noga, som han uppgifvit, genomläst och begrundat min motion, han icke kunnat undgå att finna, att jag ansett mig hvarken böra eller behöfva der upprepa de skäl, hvilka vid trenne föregående riksdagar blifvit anförda till stöd för ett likartadt ändringsförslag med det jag framlagt, hvadan jag i motionen hänvisat till de i frågan förut anförda skäl, under yttrande, att den, som om dessa skäl vill erhålla kännedom, har tillfälle att taga reda på dem i riksdagshandlingarne. Om han så gjort — hvilket han enligt min tanke icke bort underlåta, eftersom han ansett saken vara af sådan vikt, att han nu åt densamma egnat ett längre föredrag — tror jag för visso, att han bör ega fullständig kunskap äfven om de talande skäl, till hvilka jag hänvisat; och om han derefter klagar öfver bristande utredning, må jag säga, att han är en svår man att förnöja. Har han åter icke begagnat den kunskapskälla jag anvisat, så är detta en brist i hans bevisning, hvilken ligger honom, men icke mig, till last, och som kan i någon mån förklara hans uppfattning af förslagens beskaffenhet.

Han har sålunda sagt, att den granskningsrätt, som tillkommer Stats-Utskottet, genom bifall till ändringsförslaget skulle blifva inskränkt till en anmälan af den eller de anmärkningar, som revisorerne framställt. Det är sannt att förslaget, sådant det här är affattadt, innebär och skulle medföra någon begränsning i Stats-Utskottets anmärkningsrätt. Det af Kon-

stitutions-Utskottet vid 1840—1841 års riksdag föreslagna tillägg till dåvarande 76 § Riksdags-ordningen, hvilken motsvarade det ifrågasvarande sista momentet i 107 § Regeringsformen, innehåller icke heller någon så beskaffad inskränkning af Stats-Utskottets befogenhet i detta fall. Vid sednare riksdagar har dock redan och af sig sjelf inträdd det faktiska förhållandet, att den granskningsrätt af statsräkenskaper, som Stats-Utskottet egt att utöfva, i allmänhet varit inskränkt till statsrevisorernes anmärkningar. Mitt förslag afser följaktligen i detta hänseende egentligen ingenting annat än ett bemödande att legalisera hvad som i verkligheten trädte i tillämpning. Men äfven dessförutom tror jag, att befintligheten i föreslagna tillägget af den der förekommande begränsningen icke är af beskaffenhet att kunna på sjelfva sakförhållandet synnerligen inverka. Ty det torde vara uppenbart, att Stats-Utskottet under pågående riksdag och i all synnerhet efter det nya representativa samhällsskickets införande svårigen kan hafva tillfälle att sysselsätta sig med någon mera genomförd granskning af statsförvaltningen, utan väl hufvudsakligen måste härutinnan hänföra sig till hvad af revisorerne vid deras mera omfattande och grundligare granskning blifvit anmärkt. Jag har också nyss antydtt, att Stats-Utskottet numera plägar gemenligen så förfara. Mig synes således, som skulle den "bristen" — såsom den värde talaren uttryckte sig — eller den af honom förutsatta följden af förslaget vara mera skenbar än verklig. Om emellertid man skulle med honom antaga, att den Stats-Utskottets granskningsrätt, hvarom här är fråga, skulle i verkligheten komma att öfver höfvan begränsas, kan jag sannerligen icke finna annat än att förslaget i denna del borde från hans synpunkt anses särdeles acceptabelt, då han *icke* vill, att någon till påföljd ledande dylik granskning får ega rum rörande mål och ärenden, för hvilka på Konstitutions-Utskottets föredragning meddelats décharge. Ett förslag, som efter hans förmenande åsyftar att *inskränka* den granskning, som Stats-Utskottet redan *eger* att utöfva, borde väl således icke af honom rubriceras såsom bristfälligt. Tvärtom tycker jag, att han gerna skulle se, att ett sådant förslag blifvit framställt, till och med om begränsningen hade blifvit gjord än skarpare.

Han har vidare fäst sig vid den af mig begagnade ordställningen: "*föregående riksdag*" och anmärkt, att jag borde i stället hafva sagt: *en föregående riksdag* eller *föregående riksdagar*. Han ansåg alltså, att uttrycket bort sättas antingen i singularis eller i pluralis. Jag tror likväl, att om han behagat tänka något närmare på saken, han lätt nog skolat inse sättet för tillämpningen, så att t. ex., då Riksdagens revisorer i fjol granskade 1869 års räkenskaper, och 1869 års statsrådsprotokoll blifvit granskade förut, 1869 års riksdag är "*föregående riksdag*" för riksdagen 1872, lika väl som riksdagarne 1870 och 1871 äro det. Jag tror således icke, att i förslaget finnes någon brist i detta fall. Deremot föreställer jag mig, att anledning verkligen kunnat finnas till mera befogade anmärkningar, om i förslaget stått "*en föregående riksdag*", såsom den ärade talaren tillstyrkte alternativt. Derigenom skulle så inträffa, att om Stats-Utskottet framkomme med anmälan om en anmärkning som gällde anordning af statsmedlen för t. ex. två riksdagar tillbaka, man skulle kunna svara: "nej, här står blott *en* föregående riksdag; alltså kan 107

§ Regeringsformen ej tillämpas.“ Lika oegentligt och “bristfälligt“ blefve förslaget i tillämpningen, om uttrycket ställdes i pluralis, enär i sådant fall återigen kunde invändas mot en anmärkning, som afsåge någon disposition af statsmedlen under näst förflutna riksdag: “den anmärkningen du ger icke, derföre att stadgandet innehåller orden: *föregående riksdagar* i pluralis, och detsamma kan således icke, då grundlagen skall tolkas efter ordalydelsen, anses gälla *en* föregående riksdag.“ Jag håller alltså före att mitt förslag, som hänvisar till “*föregående riksdag*“, har företräde och är tillfyllestgörande för den, hvilken läser grundlagen så, som den bör läsas.

Densamme värde talaren har äfven förmenat, att ett godkännande af ett sådant förslag som detta vore en åtgärd, hvilken icke skulle lända till statsskickets befestande. För min del vet jag icke, om vårt statsskick just kan så synnerligen “befästas“ derigenom, att Riksdagens granskningsrätt af statsförvaltningen förblifver så inskränkt eller nästan ingen, som den nu är i vissa fall. Jag tror, att “statsskicket befestas“ bäst dymedelst, att öppenhet och tydlighet råda i våra grundlagar, och jag tror å andra sidan, att detta eftersträfvansvärda mål — statsskickets trygghet och styrka — *icke* vinnes, om och så länge grundlagen innehåller ett stadgande, hvilket *icke* kan tillämpas, när tillämpning af ett annat stadgande skall ske.

Huruvida det föreliggande grundlagsändringsförslaget, i händelse detsamma nu antages till hvilande, har utsigt att vinna Kongl. Maj:ts bifall, kan möjligen vara svårt att förutse. För min enskilda del tror jag dock näppeligen, att Kongl. Maj:t skulle kunna neka sanktion till ett förslag, som åsyftar ingenting annat, än en granskningsrätt af Kongl. Maj:ts handlingar, hvilken redan torde förefinnas. Ett afslag skulle häntyda uppå eller åtminstone komma att uppfattas såsom en antydning derom, att regeringen hade för afsigt att begå handlingar, dem Kongl. Maj:t icke ville hafva granskade. En dylik förutsättning saknar, efter min öfvertygelse, nu för tiden allt fog och jag tror icke heller, att Kongl. Maj:t någonsin skall komma att betjena sig af rådgifvare, som kunna hysa dylika böjelser och tendenser.

Den värde talaren ansåg ock att, då jag icke ådagalagt, att af stadgandet, sådant det nu lyder, någon våda uppstått eller något missbruk skett, jag ej borde föreslå en lagförändring för en våda, som kan uppkomma. Jag har dock en annan uppfattning af lagstiftningens uppgift och ändamål. Jag tror, att den gäller *framtiden*; att den bör afse icke hvad som händt, utan hvad som kan hända. Om man lagstiftar för det förflutna, då är man enligt mitt förmenande stadd på en tillbakagående väg, der intet framåtskridande och ingen utveckling är möjlig. Icke tillbaka således utan framåt måste blicken riktas äfven på detta fält. Vådor, hvilkas möjlighet man förutser, bör man söka förekomma, och jag anser fördenskull nödvändigt och af vigt, att i hvarje fall grundlagens bud göras tydliga och klara, så att man må veta, hvilket stadgande skall tillämpas, om orätt sker. Just derföre har jag ock ansett att det ändringsförslag, som här föreligger Kammaren, bort väckas, för att undanröjda den otydlighet, hvaraf grundlagen i åsyftade stadgandet lider.

Att

Att ändringsförslag i ungefärligen enahanda syftning rönt uppmärksamhet vid föregående riksdagar, måtte väl, så vida jag kan finna, icke utvisa det förevarande förslagets obehöflighet. Jag tror fastheldre att den omständigheten utgör ett talande bevis, att föregående riksdagar funnit brist uti grundlagen i detta fall; och att vi sedermera fått årliga riksdagar, torde väl icke förändra befogenheten eller förminska nödvändigheten af föreslagna förändringen, utan snarare motsatsen, ty då Riksdagen årligen sammanträder, faller det af sig själf, att statsförvaltningen icke kan hinna att granskas lika snart, som Konstitutions-Utskottet läser statsrådsprotokollen. Följaktligen kvarstår behovet af lagförändringen lika väl nu, som det fanns till förut under det gamla representationssättet.

Detta är hvad jag i saken velat nu yttra, och mera anser jag icke heller erfordras för ett bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Herr Hedin:

Herr Sjöberg: Genom motionärens sednaste anförande har åtminstone blifvit tydligt och klart, hvad han — och efter hvad jag antager äfven Utskottet — menar med ordställningen: "*föregående riksdag*". Dermed bör förstås icke något visst riksmöte, utan hvilken föregående riksdag som helst. Den saken är så till vida och för närvarande uppenbar; emedan vi, som höra förklaringen, naturligtvis veta, hvad som med den begagnade uttrycksformen åsyftas. För dem, som komma efter oss på detta rum, torde det dock icke vara lika gifvet, att den nu meddelade muntliga förklaringen är tillfyllstgörande, och det synes derföre vara med allt skäl, som min ärade medbroder bland hufvudstadens representanter föreslog, att, om förändringen skall ske, uttrycket borde göras mera bestämdt genom att använda orden: *en föregående riksdag* eller *någon föregående riksdag* eller *föregående riksdagar*. Detta ur rent yttre synpunkt.

Hvad själfva saken i öfrigt beträffar, kan jag icke förena mig med motionären i hans påstående, att, om ej det förevarande tillägget göres till 107 §:n Regeringsformen, den af honom omförmälda 39 § 2 mom. Riksdags-ordningen skulle vara utan betydelse, ty detta moment har verkligen betydelse, fastän icke i egentlig mening, en sådan, som i främsta rummet afser Konungens Statsråd. Och det är äfven derför, att jag icke vill neddraga Statsrådet till en ansvarsskyldighet af det slag, hvilken åligger hvarje medelsförvaltande myndighet i riket, som jag anser den ifrågasatta grundlagsändringen förkastlig.

Hvad åter vidkommer det af den sednaste talaren omnämnda förhållandet angående den tid, inom hvilken en af Riksdagens revisorer framställd anmärkning är presentabel, må jag bekänna, att jag, oaktadt hans tydliga förklaring, ändock hyser någon tvekan. Det är obestriddt, att 1871 års revisorer hade att granska 1869 års räkenskaper, men härvid förekommer likväl — efter hvad jag föreställer mig, likasom jag är nästan öfvertygad om, att den föregående talaren skall det medgifva — att den granskning af 1870 års räkenskaper, som skall ega rum i år, kan gifva anledning att gå tillbaka till ett regeringsbeslut, som tillkommit före 1870. Det kan sålunda i förekommande fall blifva med svårighet för-

enadt att bestämma, när, om detta förslag antages, ansvarsskyldigheten för Konungens råd skulle upphöra, och för min del finner jag det ej vara af vikt, att denna skyldighet får en större utsträckning, än den för närvarande har. Vore en lagstiftningsåtgärd i sådan syftning verkligen af vikt och af omständigheterna påkallad, ber jag att få försäkra Eder, mine Herrar, att jag skulle vara den siste, som framställde någon erinran deremot. Men jag tror icke, att det så är. Jag tror, att man bör uppfatta den ministeriela ansvarigheten ur en högre synpunkt, än att man skulle gifva den till pris åt klanderbegärets småaktighet eller partilidelsens sträfvan att för särskilda syftemål kunna begagna de obetydligaste anledningar för att göra anmärkningar, hvilka eljest torde hafva uteblifvit. Jag föreställer mig vidare, att möjligheten till ett dylikt förfarande ingalunda skulle förstärka verkan af denna ansvarighet eller behörigen värna densammans rätta och upphöjda plats inom det konstitutionela systemet. Det är följaktligen just för att icke betaga denna ansvarighet sin kraft i det rätta ögonblicket, som jag motsätter mig förslaget och tvekar att neddraga Statsrådets värdighet och Riksdagens förhandlingar till hvad grundlagsstiftarne icke afsett.

Jag har för öfrigt vid mera än ett tillfälle uttalat den åsigt, som särskildt blifvit af den näst föregående talaren äfven framhållen, att både 106 och 107 §§ i Regeringsformen numera förlorat sin väsendtliga betydelse. Då dechargebetänkandet i år behandlades, yttrade jag ock, att den enda omständighet, som, enligt mitt förmenande, kunde innebära något berättigande för bibehållandet af berörda 107 §, vore den, att Kongl. Maj:t ännu har en obegränsad makt inom området för den ekonomiska lagstiftningen. Endast ur sådan synpunkt har jag ansett och anser jag fortfarande, att detta stadgande kan försvaras och bör kvarstå tills vidare. Jag känner icke något land, Norge undantaget, der så kallade statsrådsprotokoll förekomma i den mening, som svenska grundlagen angifver. Så vidt jag har mig bekant äro, i allmänhet åtminstone, icke dylika akter afsedda till underlag för nationalförsamlingens omdöme om regeringens handlingssätt och, efter hvad erfarenheten visar, förmår äfven nationalrepresentationen i andra konstitutionela länder att finna anledningar till klander af regeringsåtgärder utan att hafva att tillgå sådana rättsliga handlingar, der, att jag så må uttrycka mig, Statsrådet betraktas såsom ledamöter af en magistrat, de der kunna skydda sig mot efterräkningar genom att anmäla en särskild mening, ty sådan är den svenska grundlagen. Vi veta ju, att Kongl. Maj:t i Statsrådet ensam kan bestämma ett ärendes utgång, och att hela Statsrådet kan freda sig för hvarje anmärkning, hvartill beslutet må anses böra föranleda, medelst reservation deremot till protokollet. Vid sådant förhållande frågar jag, hvartill stadgandet i 107 § Regeringsformen ur rent politisk synpunkt tjenar, och jag frågar vidare: är det manne i ty fall lämpligt att yttermera utsträcka omfånget af denna grundlagsparagrafs innehåll? Jag inser icke, att mera än ett svar kan gifvas i denna fråga, och redan detta utgör i min tanke ett tillräckligt skäl att afslå det förevarande förslaget.

Jag upprepar, att jag så mycket som någon är en vän af den ministeriela ansvarigheten, och den ärade motionären må icke säga, att jag med mitt anförande afsett att förringa denna ansvarighet. Men jag tror

icke, att densamma blir större genom bifall till hans förslag, och äfven på denna grund yrkar jag fortfarande afslag å betänkandet.

Herr Hedin:

Herr Rundgren: Ingenting kan tydligare än det af den föregående talaren anförda exempel ådagalägga, hvarthän ett sådant förslag leder, som det Konstitutions-Utskottet här framlagt. Ty utan tvifvel afsåg han att med sitt exempel visa, hurusom Stats-Utskottet skulle kunna finna tillfälle att, på grund af revisorernes anmärkning, göra en sådan anmälan, som nu blifvit tillstyrkt. Men om man ser på innehållet af 39 § Riksdags-ordningen, heter det ju der: "skulle mot Riksdagens beslut de till hvarje hufvudtitel anslagna summor befinnas dragna till andra ändamål än dem, som under samma hufvudtitel höra". Detta är ju något, som icke egt rum i afseende å regleringen af biskopslönen i Lund. "Eller" — heter det vidare — "något af Riksdagen fastställt anslag vara öfverskridet". Detta inträffar ju icke heller på denna sak, enär, så vidt mig bekant är, Riksdagen icke bestämt något "anslag" åt biskoparne, och således icke heller något anslag kan vara öfverskridet. Likväl har af revisorerne gjorts anmärkning, och min öfvertygelse är, att om föreslagna stadgandet intages i Regeringsformen, man komme att förbise ordalydelsen i det af mig nu citerade stadgandet i 39 § Riksdags-ordningen samt finna angenämt att på grund af en Stats-Utskottets anmälan få frågan hänvisad till Konstitutions-Utskottet. Exemplet var således olyckligt, då det ådagalägger i hvilka ledsamma förhållanden man skulle kunna försätta regeringen, då möjlighet vore beredd till oupphörliga tillfällen att väcka till lif gamla frågor.

Jag har förut sagt, att jag ej ville framställa några detaljanmärkningar, men eftersom jag ånyo har ordet, kan jag ej underlåta att ådagalägga, hvilken motsägelser man får in i grundlagen genom denna förändring.

Hvad är det, som är förbehållet i det nuvarande tredje momentet i 107 § Regeringsformen? Jo, att "*allt*" — och detta har Konstitutions-Utskottet låtit kvarstå — "hvad Riksdagen efter granskning godkänt eller lemnat oanmärkt, bör anses hafva vunnit décharge i afseende på det granskade", — och för att styrka detta "*allt*" tilläggas omedelbart der-efter, att "ingen ny, till ansvarighet förbindande, granskning af ny Riksdag i samma mål vara tillåten". Men sedermera kommer man med ett "*dock*", som omintetgör detta "*allt*" samt dermed äfven den vunna ansvarsfriheten, och följaktligen kastas hela déchargen öfver bord, och således jemväl det skydd åt Konungens rådgifvare grundlagen velat dem tillförsäkra, under det att representationen lemnas frihet att upprifva frågan om décharge eller icke, beroende derpå, om revisorerne framställa anmärkning, som Stats-Utskottet sedermera anmäler hos Riksdagens Kamrar. Jag tror verkligen icke, att, då man företager sig att göra förändringar i grundlagen, man bör låta en sådan fullkomlig motsägelser inflyta, så att man å ena sidan tillförsäkrar Statsrådet, att *allt*, för hvilket det fått décharge, icke kan blifva föremål för nytt ansvar och under det man sedermera tillägger, att ett helt område finnes, hvarför décharge icke är

gällande, förr än Stats-Utskottet efter tre års förlopp granskat räkenskaperna.

Herr Hedin:

Öfverläggningen var slutad. Enligt de yrkanden, som blifvit gjorda, framställde Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå, samt förklarade sig finna den förra af dessa propositioner besvarad med ja. Votering blef då begärd och i anledning deraf uppsatt och justerad en så lydande omröstningsproposition:

Den som vill, att det i Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 23 framställda förslag till förändrad lydelse af 107 § Regeringsformen skall antagas att hvila till vidare grundlagsenlig behandling,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är ifrågavarande grundlagsändringsförslag af Kammaren förkastadt.

Rösterna utföllo med 111 ja mot 66 nej, hvadan det framställda förslaget blifvit af Kammaren antaget att hvila till vidare grundlagsenlig behandling.

§ 4.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets utlåtande n:o 73, med anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsbidrag till pensionering af tjenstepersonalen vid statens jernvägstrafik och till enke- och pupillkassa för nämnde personals efterlemnade enkor och barn.

§ 5.

Till afgörande förekom Stats-Utskottets utlåtande n:o 74, i anledning af väckt motion om tryckning af Bondeståndets protokoll vid 1809—1810 års riksdag.

Härvid anförde:

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag kan icke annat än vara ganska tillfredsställd med hvad Stats-Utskottet i anledning af min förevärande motion hemställt; likväl skulle jag helst hafva önskat att Utskottet hade gått ännu ett steg längre, och denna önskan har äfven gjort sig gällande i Första Kammaren. Det har nemligen blifvit mig meddeladt att nämnda Kammare beslutat återremittera detta betänkande i afsigt att Utskottet måtte taga i öfvervägande, huruvida icke jemväl andra Utskotts, än Konstitutions-Utskottets, handlingar från ifrågavarande riksdag kunde blifva tryckta. Stats-Utskottet har nemligen i mom. a föreslagit att

Konstitutions-Utskottets protokollsutdrag, betänkanden och utlåtanden m. m. tryckas samtidigt med — — —, men Första Kammaren har ansett att äfven de öfriga Utskottens handlingar borde i sammanhang härmed tryckas, och för min del tror också jag att det kan lända till fördel för det allmänna att tryckningen blir mera fullständig. Det förevar nemligen vid denna riksdag åtskilliga andra ganska viktiga frågor, förutom dem som handlades af Konstitutions-Utskottet, och det vore särdeles angeläget att hvad som i dessa ärenden förekommit funnes i tryck lätt tillgängligt för allmänheten. Särskildt vill jag bland sådana viktiga ärenden nämna Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets utlåtande rörande förstärkningsmanskapet, hvilken fråga redan på den tiden ansågs vara ganska makt-påliggande och viktig, hvilket den också är ännu; likaså är Banko-Utskottets utlåtande angående bankväsendets reglering värdt en särskild uppmärksamhet. Men förutom dessa finnas också åtskilliga andra af allmän vikt, hvilka jag dock icke anser mig nu behöfva påpeka.

Jag hemställer derföre, om icke äfven denna Kammare bör, i likhet med Första Kammaren, återremittera detta betänkande till Utskottet, i den syftning att Utskottet må tillse, huruvida ej äfven andra Utskotts, än Konstitutions-Utskottets, handlingar från nämnda riksdag må böra tryckas; och jag anhåller att Herr Talmannen behagade framställa proposition å denna min hemställan.

Herr Hedin: Jag är förekommen af den föregående talaren och vill instämma i hans yrkande om återremiss.

Det är visserligen sannt att den af Utskottet i förevarande utlåtande nämnda summan måste i någon mån påökas, derest Herr Sven Nilssons förslag godkännes, men jag är viss om att Kammaren icke skall fästa synnerligt afseende dervid i ett fall sådant som detta, der det gäller att för allmänheten göra tillgängliga historiska akter, som tillhöra en bland de viktigaste epokerna i vårt lands historia.

Grefve Posse: Då Första Kammaren lär hafva återremitterat detta betänkande, så synes det mig vara lämpligt att denna Kammare fattar enahanda beslut, emedan frågan eljest lätt kan intrasslas; och då man väl allmänt önskar att densamma nu måtte blifva löst, hvilket torde möta föga svårighet, då saken är af så enkel beskaffenhet, så vill jag instämma med dem som påyrkat återremiss.

Vidare yttrades ej. I öfverensstämmelse med hvad under öfverläggningen yrkats, blef utlåtandet till Stats-Utskottet återförvisadt.

§ 6.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets utlåtande N:o 75, i anledning af gjorda framställningar i fråga om befodringsrätt för de vid marinregementet kvarstående subalternofficerare och det lägre underbefälet samt om ersättning till nuvarande kompanicheferne derstädes för förlorad inkomst i följd af passevolansens upphörande.

§ 7.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 76, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition i fråga om beredande af garnison i Carlskrona samt angående användandet af det vid 1871 års lagtima riksdag beviljade extra anslag af 65,000 R:dr till uppförande af stall- och ridhusbyggnader för fyra åkande batterier af Vendes artilleriregemente.

Sedan hemställandet i *mom. a* blifvit föredraget, uppstod öfverläggning, hvarunder yttrade:

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern Adlercreutz: Det är i anledning af det sätt, hvarpå Utskottet föreslagit, att Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition skall af Riksdagen besvaras, som jag funnit mig föranlåten att anhålla om ordet.

Vid fråga om indragning af marinregementet har det naturligtvis för Kongl. Maj:t framställt sig såsom ett oeftergifligt vilkor, att Carlskrona genom denna åtgärd icke måtte blifva blottadt på nödig garnison. Behovet af garnison i nämnda stad ansågs dock kunna åtminstone nödortfeliggen tillgodoses derigenom att man skulle dit förlägga fyra batterier af de tio, som för framtiden komma att utgöra Vendes artilleriregemente, och regeringen begärde vid 1871 års riksdag, att ett anslag å 65,000 R:dr skulle anvisas till uppförande af för artilleriet nödiga stall- och ridhusbyggnader i Carlskrona. Med denna anordning af artilleriet var dock en annan ganska nära sammanhängande. Derigenom att de för närvarande i Landskrona förlagda tvänne batterierna komme att bortflyttas derifrån, blefve artilleri-etablissemnet derstädes ledigt, och man komme i tillfälle att der sammanföra de tre sqvadroner af husarregementet Konung Carl XV, hvilka för närvarande äro spridda i Engelholm, Helsingborg och Ystad, en åtgärd, som snart sagdt alla, såväl fackmän som icke fackmän, ansett vara af stor vikt för detta regementes tjenstbarhet, och som äfven ur ekonomisk synpunkt utan tvifvel skulle medföra stora fördelar. För genomförande af denna anordning erfordrades dock stall- och ridhusbyggnader jemväl i Landskrona, och för sådant ändamål åskades också vid samma riksdag ett anslag af 138,000 R:dr. Riksdagen, som godkände förslaget angående marinregementets ersättande i Carlskrona af artilleri, och som i sammanhang dermed beviljade de till byggnaderna i Carlskrona åskade 65,000 R:dr, afslog deremot det för byggnader i Landskrona begärda beloppet, därför såsom skäl anfördes, att redan förut under samma riksdag anvisats så stora summor för landtförsvaret, att vidare anslag under denna hufvudtitel ej då borde lemnas. De för sist omförmälda byggnader erforderliga medel begärdes ånyo vid nu pågående Riksdag, men å denna begäran lemnades åter ett nekande svar, som denna gång dock var åtföljdt af ett annat skäl, gående vid sidan af saken, och hvilket, synnerligen när det jemföres med yttranden, som i Första Kammaren förekommo under diskussionen i frågan, var synnerligen egnadt att väcka tvekan, huruvida ej Riksdagen dermed velat uttrycka den åsigten, att medel till de tre husarsqvadronernas sammanförande i Landskrona icke någonsin borde beviljas.

För hvarje regering måste det alltid vara af mycken vikt att icke sväffa i ovisshet om representationens åsikter i frågor, hvilka blifvit densamma underställda, och der ytterligare åtgärder genom båda statsmakternas samverkan krävas. Särskildt i förevarande fall är detta så mycket angelägnare, som, i händelse hänsyn icke skulle tagas till fördelen af de tre husarskvadronernas sammanförande i Landskrona, utan saken bedömdes uteslutande ur artilleriets synpunkt, det till följd af de skäl, som chefen för Landtförvars-departementet anför, torde kunna antagas vara fördelaktigare att förlägga de fyra artilleri-batterierna till Landskrona och icke till Carlskrona, under förutsättning likväl att Carlskrona försäges med erforderlig garnison. Då härtill kom att nyssnämnde departementschef icke ville på sig taga ansvaret för dröjsmål med den beslutade förstärkningen af artilleriet, så återstod för regeringen ingen annan utväg, än att till Riksdagen ånyo ställa en fråga i ämnet, men på sådant sätt, att nu för en hvar, som möjligen icke förut gjort sig reda för hvad saken verkligen gällde, detta blefve uppenbart, och saken sålunda komma på det klara mellan Konung och representation. Detta har med den Kongl. propositionen varit åsyftadt.

Utskottet, som förehåft propositionen till granskning, har omöjligen kunnat undgå att finna de bestämda ordalag, hvari densamma är affattad, så till vida, som hemställan om frihet för regeringen att till stall och ridhus i Landskrona få använda de medel, som beviljats till sådana byggnader i Carlskrona, blifvit gjord endast för det fall att till Kongl. Maj:ts förfogande ställdes erforderliga medel för upprätthållande af garnison i Carlskrona. Utskottet har dock velat hålla frågan kvar på samma sväfvande och obestämda ståndpunkt som förut. I motiveringen vill det visserligen till en början synas, som om Utskottet slöte sig till Kongl. Maj:ts proposition, då Utskottet nemligen dels förklarar, att hinder icke bör möta för byggnadsanslagets öfverflyttande från Carlskrona till Landskrona, samt dels antyder, huru garnison i Carlskrona på ett eller annat sätt ändock bör kunna upprätthållas; men redan då Utskottet i motiveringen för nyssnämnda ändamål hänvisas till för handen varande medel, och än mera då Utskottet i sitt förslag till beslut förordar, att Kongl. Maj:ts hemställan om anvisande af särskilda medel för ändamålet måtte af Riksdagen afslås, uppkommer åter tvekan om hvad som må vara den egentliga meningen.

Det måste emellertid ligga i det allmännas intresse att hvarje anledning till missförstånd nu förebygges, och är det af sådan orsak jag här nu får förklara, att bifall från Riksdagens sida till hvad Utskottet här hemställt kommer — oaktadt hvad motiveringen, såsom jag nyss nämnt, innehåller — att af regeringen uppfattas såsom afslag på Kongl. Maj:ts framställning, hvaraf följden då måste blifva, att åtgärder oförtöfvadt vidtagas för ifrågavarande byggnaders uppförande i Carlskrona samt för påbörjandet af artilleriets uppsättning dersammastädes.

Herr Mankell: För dem bland Herrarne, som möjligen påminna sig hvad i denna fråga föreföll under sista Riksdagen och som tillika erinra sig de åsikter jag hade den äran att inför Kammaren då uttala i densamma, torde det icke förefalla oväntadt att jag för min del nu till-

styrker bifall till Kongl. Maj:ts proposition i hvad den afser att de fyra nya batterierna af Wendes artilleriregemente ej må förläggas till Carlskrona. Redan inom nyssnämnda Riksdags Försvars-Utskott motsatte jag mig denna åtgärd, enär jag ansåg det vara särdeles olämpligt att stationera fältartilleri i en aflägsen sjöfästning, belägen vid en af rikets utkanter, och som derjemte vore anlagd på en ö, hvars förbindelse med fastlandet lätteligen skulle kunna afskäras genom en hastig landstigning af fiendtliga trupper. Det blefve i så fall omöjligt för artilleriet att förena sig med armén, och om, innan fästningen blifvit fullständigt innesluten, det än lyckades artilleriet att sluta sig till fältarmén, så skulle det dock derefter vara alldeles afskuret från hvarje förbindelse med etablissementet. Dessa mina åsigtter vunno dock icke understöd inom Utskottet, hvarefter jag, som jemte åtskilliga liktänkande bland denna Kammares ledamöter inom Utskottet hade reserverat mig mot Utskottets i ämnet gjorda framställning, sökte i denna Kammare få understöd för min särskilda, af flere andra omfattade mening. Men icke heller här lyckades denna åsigt tillvinna sig pluralitet, ehuru dock den majoritet, som förkastade densamma, blott var obetydligt större, än den minoritet, som förfäktade det särskilda förslaget.

Vid sådant förhållande måste det naturligtvis så mycket mera glädja mig att min förut uttalade mening tillvunnit sig understöd såväl från Regeringen som Stats-Utskottet. Visserligen skulle jag, såsom jag redan vid förra riksdagen yttrade, hafva ansett lämpligast att dessa fyra batterier artilleri förlades inuti landet, företrädesvis på Carlsborg, dit de nya batterierna vid Göta artilleriregemente skola förläggas. Då emellertid detta mål nu icke lär kunna ernås, eftersom Riksdagen redan fattat ett annat beslut angående dessa batterier, så vill jag icke heller framställa något yrkande i sådan riktning, utan förklarar mig nöjd med Kongl. Maj:ts förslag att de skola förläggas till Landskrona; och jag återoppar till skäl härfor alla de i Kongl. Maj:ts proposition förekommande skäl, hvilka påvisa Landskronas företräde i detta fall framför Carlskrona; och yrkar jag till följd häraf bifall till punkten *b* i Utskottets betänkande.

Hvad deremot beträffar punkten *a*, så kan jag i denna del icke till fullo instämma med Utskottet. Jag må dock erkänna, att behovet af förstärkning för garnisonen i Carlskrona var för mig en oväntad öfverraskning, ty jag hade föreställt mig att marinregementets beslutade indragning skulle ske endast i samma mån som manskapets kapitulations-tid ginge till ända. Värkning togs vid detta regemente vanligtvis på sex år, och då detsamma bestod af 800 man, så skulle, med hänsyn till nyssnämnda anvärfningstid, från och med detta år ungefärligen endast 133 man hafva afgått årligen och man skulle då hafva haft tillräcklig garnison å nämnda plats ännu i tre à fyra år. Emellertid har jag nu fått upplysning om att detta naturliga afgangssätt icke blifvit begagnadt, utan att vederbörande i stället så fort ske kunnat afskedat manskapet, som dels tagit värkning vid andra regementen och dels fått anställning vid hvarjehanda byggnadsarbeten. Härigenom har denna brist på erforderlig garnison alltför tidigt uppstått, så att det för närvarande ej lär finnas kvar mera än 130 man af regementet. Utskottet har visserligen antagit att dessa 130 man skulle, jemte den förstärkning af båtsmän som genom

tillfälliga åtgärder kunde beredas, vara en tillräckligt stor garnison, och jag vill för min del visst icke bestrida detta, ty det kan nog vara möjligt att förstärka garnisonen genom att inkommendera ett eller annat kompani båtsmän, ehuru dock en sådan utväg blir kostsam; men sedan man nu hört den bestämde förklaringen från statsrådsbänken, att Kongl. Maj:t ovilkorligen fordrar, såsom ett vilkor för den i punkten *b* föreslagna åtgärden, att någon del af marinregementets anslag måtte få användas för upprätthållande af garniseringen i Carlskrona, så vill jag för min del förorda tillmötesgående från representationens sida, och instämmer i följd deraf med den af Herr Klint afgifna reservationen, som har följande innehåll: "att Riksdagen måtte så till vida bifalla Kongl. Maj:ts nådiga proposition, att hvad af det under fjerde hufvudtiteln uppförda anslag till marinregementet af 248,228 R:dr 42 öre under innevarande och nästkommande år blifver disponibelt, ställes till Kongl. Maj:ts disposition, att till erforderligt belopp användas för upprätthållande under samma tid af garnison i Carlskrona."

Genom bifall till denna reservation, fylles för ögonblicket det af Kongl. Maj:t påpekade behovet, hvarjemte den nuvarande Riksdagen gifver full handlingsfrihet åt den kommande, hvilket jag anser vara af stor vikt i frågor, sådana som denna. Skulle Riksdagen ej gå in på detta förslag, så blefve följden deraf den — såsom Herr Justitie-statsministern redan antydtt — att de fyra artilleribatterierna komme att förläggas till Carlskrona, hvaraf åter ytterligare omkostnader sannolikt skulle uppkomma, enär sannolikt ett anslag å minst 120,000 R:dr komme att erfordras för exercisplats och laboratorium.

Det är således äfven ur ekonomisk synpunkt fördelaktigast att bifalla Kongl. Maj:ts proposition; och följaktligen vill jag i afseende å punkten *a* tillstyrka bifall till Herr af Klints reservation, under förutsättning att punkten *b*, som innehåller sjelfva hufvudfrågan, sedermera bifalles.

Med anledning af Herr Mankells yttrande, hemställde Herr Talmanen att, gemensamt med mom. *a*, äfven mom. *b* måtte komma under föredragning. Härtill lemnade Kammaren bifall; hvarefter och sedan mom. *b* blifvit uppläst, öfverläggningen fortsattes af:

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Vid genomläsning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition uppstod hos mig någon undran om huruledes det skulle anordnas med den garnison, som Kongl. Maj:t ämnat förlägga till Carlskrona. Jag tyckte mig nemligen finna en ofullständighet i förslaget, hvilken jag önskade måtte blifva afhjelpat, nemligen den: huruledes behovet af garnison på nämnda plats skulle kunna tillgodoses. Jag föreställer mig att samma fråga uppstått inom Stats-Utskottet och kanhända medverkat till Utskottets förslag i detta fall, hvadan det på sådant sätt lätt kan förklaras, hvarföre Utskottet kunnat tillstyrka afslag å Kongl. Maj:ts förslag angående garnison i Carlskrona.

Då det ej kan förnekas att indragningen af marinregementet gått hastigare, än man hade väntat, så anser jag för min del att det är nödvändigt att utan dröjsmål gå i författning om att på denna plats för-

lägga en talrikare garnison än den ännu qvarvarande delen af marinregementet, hvilken dessutom inom kort blir ännu fåtaligare; och derföre tror jag ock att representationen måste tillse att Kongl. Maj:t blir i tillfälle att afhjelpa detta behof på annat sätt än genom tillfälliga åtgärder, såsom Stats-Utskottet föreslagit. "Tillfälliga åtgärder" är ett uttryck, som förefaller mig sväfvande, och derföre vill jag i likhet med den nästföregående talaren yrka bifall till Herr Klints reservation. Denna, som på visst sätt äfven förordar tillfälliga åtgärder, innehåller dock någonting bestämmande derjemte, ty deri föreslås att Kongl. Maj:t må af hvad som utaf anslaget till marinregementet blir tillgängligt under detta och nästkommande år använda hvad som erfordras för garnison i Carlskrona under samma tid.

Jag vill således hemställa om bifall till Herr af Klints reservation i stället för Utskottets framställning under punkten *a*, och hvad punkten *b* angår, så instämmer jag i allo med den närmast föregående talaren om bifall till Utskottets förslag.

Herr Kolmodin: Jag får uppriktigt bekänna, att en Kongl. proposition sällan hos mig väckt så mycken förvåning, som den, hvilken i Stats-Utskottets utlåtande N:o 76 erhållit sin behandling. Orsaken härtill ligger naturligtvis i de förhållanden, hvilka Herr Justitie-statsministern nyss så tydligt framhållit, d. v. s. i den ställning frågan förut innehade genom de beslut, som under loppet af 1871 års riksdag fattades och om hvilka nästan alla — regering och representation, fackmän och icke fackmän — då vore ense. De enda, som hafva skäl att glädja sig öfver en lysande framgång, äro de båda föregående talarne, Herrar Mankell och Sven Nilsson, hvilka onekligen hafva ådagalagt ett beundransvärdt förutseende.

Då den Kongl. propositionen kom, kort men innehållsrik, och det bilagda statsrådsprotokollet utvisade att den hade sin grund i ett beslut under denna riksdag, blef jag något förskräckt, ty jag har den öfvertygelsen att på den enskilde representanten hvilar ett bestämdt ansvar, att se till det icke sådana beslut fattas, som stå i rak strid med föregående, i hvilka man deltagit. Jag var villig att påtaga mig den bråkdel af skulden, som skäligen kunde falla på min lott. Jag är det ej numera, och orsaken dertill skall ögonblickligen inses. Jag kunde nemligen ej påminna mig den debatt, som bort hafva föregått fattandet af ett så ödesdigert beslut, och än mindre den allvarsamma varning, som ovilkorligen måste hafva blifvit uttalad från statsrådsbänken, innan Kammaren fick afslå ett Kongl. förslag, hvars förkastande var så betydelsefullt, att det nu af Regeringen blifvit lagdt till grund för en framställning, som afser att upprifva ett utaf begge statsmakterna förut fattadt beslut. Jag gick derföre tillbaka till Stats-Utskottets redan afgjorda betänkanden för att taga reda på den anmärkningsvärda punkten och fann dervid, med ledning af den Kongl. propositionen, att 34:de punkten i Utskottets betänkande N:o 8 var den som afsågs. Jag slog derpå upp Andra Kammarens diskussionsprotokoll och fann till min förvåning, att detta moment här bifallits utan diskussion och utan att ett enda varnande ord från statsrådsbänken förnummits. Det återstod mig då att tillse huruvida en liknande tystnad, som för mig är ett fullkomligt oförklaradt faktum, blifvit, från Herr Krigsministerns sida iakttagen äfven i den Första Kammaren vid behandlingen af denna

anslagsfråga. Sådant var emellertid ej förhållandet. Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvars-departementet hade der tagit till ordet och afgifvit ett kort anförande, hvilket visserligen ej lät framskymta den påföljd, som nu trädte i dagen, men dock innehöll tvänne saker af vigt, den ena, att de ifrågavarande husarskvadronernas sammanförande i Landskrona från militärisk synpunkt var af stor betydelse, och den andra, att de för kavalleriets behof afsedda byggnader, som finnas i Engelholm och Helsingborg, för så vidt de fortfarande skola för ändamålet begagnas, tariffa en skyndsam ombyggnad. De lära nemligen vara i högsta grad bristfälliga. Den sista upplysningen öfverraskade mig ej så litet, då jag jemförde den med Utskottets betänkande, deri det heter, att man "icke borde afyttra kronan tillhöriga för dylika trupper (kavalleri) lämpliga byggnader". Två andra talare i Första Kammaren framhöllo jemväl det fullfärdiga skick, hvori nämnda husaretablissemment befinna sig, och särskildt uttalade sig Ryttmästaren v. Möller ganska bestämdt i denna riktning. General Abelin visade derjemte, att kostnadsförslaget för en nybyggnad af båda dessa etablissement gick löst på en summa af 255,000 R:dr, under det att hela kostnaden för alla tre skvadronernas sammanförande i Landskrona ej öfversteg 180,000 R:dr. Den sednare åtgärden kunde alltså genomföras med en besparing af 75,000 R:dr.

Så skarpa anmärkningar kunde naturligtvis icke lemnas obesvarade af Stats-Utskottets ledamöter och jag sökte därför hos dem ledning för mitt omdöme om den temligen trassliga frågan. Jag fann snart, att Herr af Klint framträdte såsom Utskottets hufvudsaklige försvarare, och skall därför i det följande särskildt hålla mig till hans yttrande. Denne högtärade talare förklarade först och främst, att han ej kunde finna anmärkningarne mot Stats-Utskottets motivering befogade, *emedan allt, hvad densamma innehöll, låge inom möjlighetens gränser*. Jag har emellertid en helt annan fordran på motiven till ett utskottsbetänkande, i det jag anser, att de ej blott skola ligga inom *möjlighetens* utan tillika inom *verklighetens* gräns. Detta hör måhända icke till saken och må därför anses vara sagdt endast i förbigående. Nämnde ärade utskottsledamot var deremot villig att erkänna, det motiveringen ej var rätt fullständig. Detta kom deraf, att man af giltiga skäl ej kunnat i betänkandet uttala allt hvad man ville, hvilket väl, med andra ord, vill säga, att man ej ansett sig kunna meddela Riksdagen alla de motiv, som inverkat på beslutet. Jag tillstår, att allt detta låter litet underligt, men jag har ingen rätt att draga uppgiften i tvifvelsmål, synnerligast som det nu inträdda förhållandet påtagligen talar för dess riktighet.

Jag torde äfven här anmärkningsvis få tillägga, att jag, för min ringa del, har den fordran på ett Utskott, att det uti sina betänkanden skall framlägga alla de motiv, som vid ärendenas behandling fått inverka på utgången. Emellertid kommer till slut en skildring öfver Utskottets sätt att gå tillväga, hvilken i viss mån innebär en förklaring på alla egenheter, och är af följande innehåll: "För eder, mine Herrar, som deltagit i Utskottets öfverläggningar, behöfver jag knappast göra kunnigt att, under behandlingen af mål, flyga tankarne i olika riktningar än hit och än dit, upplysningar gifvas och mottagas, och man får kännedom om saker, som, om de ej egentligen tillhöra den fråga, som utgör föremål för öfverlägg-

ning, på densamma dock hafva den största inverkan.“ Jag har läst upp hela detta stycke derföre att det gifver en synnerligen klar inblick i Stats-Utskottets sätt att behandla ärenden. Inom andra Utskott brukar man, så vidt jag vet, att vid frågornas företagande samla sina tankar, men inom Stats-Utskottet få efter regeln, såsom fullt kompetent person här uppgifvit, tankarne flyga i olika riktningar, än hit och än dit. Andra Utskott fästa afseende vid de saker, som stå i sammanhang med öfverläggningsämnet, men Stats-Utskottet tar hänsyn äfven till sådana, som ej tillhöra den fråga, som utgör föremål för öfverläggning. Under dylika förhållanden har Utskottet, förklarligt nog, råkat att göra en hemställan, hvars godkännande af Riksdagen medfört, att ett par af fjolårets beslut nu måste helt och hållet omgöras.

Hvad är det då egentligen, som man ej tilltrött sig kunna utsäga i Stats-Utskottets betänkande och som nu framträdt obeslöjadt? Så vidt jag kunnat se, har ej något annat framträdt än artillerifrågan. Jag antager ock, på grund af det statsrådsprotokoll, som är bilagdt den Kongl. propositionen, att jag här träffat det rätta. Alltsammans rör sig omkring Wendes artilleriregemente, eller, rättare sagdt, kring en beslutad förflyttning af fyra batterier af denna utmärkta korps till en ort belägen utom Skåne. Denna förflyttning till Carlskrona har förut godkänts af alla, såväl af regeringen, som af representationen och dess Försvars-Utskott. Härvid måste jag, såsom förut blifvit antydt, undantaga tvänne i militär-saker förfarne män inom denna Kammare, Herrar Mankell och Sven Nilsson. De få rätt, när hela den nämnda åtgärden nu förklaras för oduglig och allt, som beslöts för ett år sedan, skall göras om. Det kan synas förmätet af mig, såsom icke varande fackman, att blanda mig i en fråga sådan som denna, men efter hvad som passerat, tror jag mig hafva funnit, att det ej är så synnerligen farligt att inlåta sig i tvist med våra militära fackmän. De hafva förspillt respekten.

Emellertid vill jag dock, just derföre att jag ej är fackman, icke så mycket inlåta mig att försvara lämpligheten af de åtgärder, hvilkas vidtagande Kongl. Maj:t och Riksdagen år 1871 samfäldt beslöto. Dessa åtgärder borde väl också, strängt taget, kunna försvara sig sjelfva. Jag vill deremot fästa uppmärksamheten på en annan sida af saken, som förefaller mig vigtig nog. Wendes artilleriregemente måtte vara en mycket mäktig korps. I fjol ville Kongl. Maj:t förvandla detsamma från ridande till åkande, och Andra Kammaren godkände denna Kongl. Maj:ts framställning. Men regeringen och ena hälften af den andra statsmakten måste i detta fall vika för det stolta regementet. I år framträder det med ännu större fordringar, understödt, som det är, af tre skånska husarskvadroner. Det är nu fråga om hvarken mer eller mindre, än att ett årsgammalt, af båda statsmakterna fattadt beslut skall kastas öfver bord, på det icke den obehagliga händelsen må inträffa, att fyra batterier af Wendes artilleri skola öfverflyttas från Skånes bördiga jord, hvars väl-födda och kraftiga befolkning lemna så ypperliga rekryter och der re-montering så lätt kan ske, till ett mindre fruktbart land, hvars unge män ej lära passa för artilleritjänst och hvars hästafvel ej lämpar sig för vapnets behof. Till och med det, att flytta skånska hästar till Blekinge, duger naturligtvis alls icke.

När jag emellertid tänker på Svea och Göta artilleriregementen, som ej äro i tillfälle att hemta hvarken rekryter eller remonter från Skåne, men det oaktadt lära vara ganska utmärkta regementen; så förundrar det mig, att de skånska förhållandena skola vara så uteslutande nödvändiga för Wendes artilleri. Jag frestas då att tro, att Blekinge skulle kunna vara nära nog lika tjenligt, samt att regementet visst icke skulle gå sin undergång till mötes, om det finge litet blekingsblod ingjutet i sina leder.

Men det, som för mig utgör sjelfva hufvudsaken och ställer sig såsom det viktigaste och mest afgörande i hela frågan, det är att uppehålla helgden af ett lagligen fattadt beslut, så att icke inför svenska folket må uppföras det bedröfliga skådespelet, att statsmakter och fackmän ena året säga, att en åtgärd är nyttig och lämplig och det derpå följande lika enstämmigt förklara, att den är komplett oduglig. Till hvem skall i annat fall folket slutligen sätta tro? Den enda utvägen blir ju till sist, att afslå alla nya framställningar, emedan man ej kan veta om åsigterna ej inom 10 à 12 månader vänt sig hos de sakkunnige. Säkert är att det nu föreslagna upprifvandet af ett nyss fattadt beslut ej kan annat än väcka misstroende till vederbörandes klokhets och förutseende. Att en sådan uppfattning ej må vinna insteg hos nationen synes mig vida viktigare än hela den militära delen af frågan.

Samme högtärade utskottsledamot, hvars ord jag så ofta citerat, har bland allt annat godt förklarat, att Stats-Utskottet hemställt, det Riksdagen måtte vägra det af Kongl. Maj:t äskade byggnadsanslaget till Landskrona, "för att lemna Kongl. Maj:t fria händer att handla efter omständigheterna." Den ärade ledamoten i Första Kammaren får taga på sig, om uttrycket skulle befinnas mindre artigt emot den första statsmakten. Jag vill emellertid acceptera den gifna lärdomen och på stället tillämpa den, i det jag yrkar afslag å hela den Kongl. propositionen för att lemna Kongl. Maj:t fria händer att genomföra ett i vederbörlig ordning fattadt beslut.

Herr Grefve Posse: Jag är för ögonblicket icke i tillfälle att kunna hvarken erkänna eller bestrida, att de yttranden af en ledamot i Första Kammaren, som nyss här åberopats, verkligen haft afseende på diskussionen inom Stats-Utskottet. Det är möjligt, att de hafva afseende på diskussionen i Kammaren. Visst är emellertid, att under öfverläggningarna inom Kamrarna tankarna flyga i olika riktningar. Derpå hafva vi ett talande bevis i de utflykter, under hvilka den ärade talare, som sist hade ordet, eftersträfvade och måhända lyckades att förvandla denna rent militäriska fråga till en provinsiel. Detta var omisskänneligt hans bemödande. Jag vill icke följa honom på denna bana, ty jag tror, att hans sätt att betrakta frågan alldeles icke bidrager att gifva densamma den utredning, som den kan och bör erhålla, innan den här blir föremål för pröfning och beslut. Jag ber i stället att få återföra frågan till en rent militärisk ståndpunkt. Till en början vill jag erinra, att framställning om dessa fyra batteriers af Wendes artilleriregemente förläggande till Carlskrona först gjordes vid 1871 års riksdag i det förslag till förändrad arméorganisation, som af dåvarande krigsministern framlades, och denna åtgärd framställdes då icke såsom ur militärisk synpunkt nödvändig

och önskvärd, utan endast såsom lämplig i ekonomiskt afseende på de skäl, att sedan marinregementet hade blifvit upplöst, hvilket ingick i det framlagda förslaget, etablissemanten i Carlskrona icke måtte lemnas obegagnade. Under sådana omständigheter ansåg sig krigsministern, ehuru tydligen motvilligt, böra hemställa, att man, för åstadkommande af besparingar, skulle förlägga omförmälda fyra batterier i Carlskrona. Sådan var den förre krigsministerns uppfattning, och sedan dess har den nuvarande chefen för Landtförsvars-departementet i den Kongl. proposition, hvarom här är fråga, oförståndt uttalat, att ur synpunkten af artilleriets fördel det icke vore skäl att från Landskrona till annan plats förflytta der redan befintliga batterier. Vid remissen af Kongl. Maj:ts ifrågasvarande proposition yttrade sig i Första Kammaren Herr Krigsministern på följande sätt: "Om man framställer frågan: hvar bör det artilleri förläggas, hvarmed Wendes artilleriregemente skall förökas, ensam, utan allt sammanhang med andra förslag, så tvekar åtminstone icke jag att svara, det Landskrona är rätta platsen". Derpå yttrar han vidare: "man kan svårligen, hvarken ur artilleriets taktiska eller ekonomiska synpunkt, hemta något stöd för att, med öfvergifvande af det i Landskrona redan befintliga artillerietablissemant, der redan sedan länge tvänne fotbatterier varit stationerade och hvilket med jemförelsevis ringa kostnad kan utvidgas för emottagande af det artilleri, som skulle nyuppsättas (jag vill minnas, att skilnaden i kostnad efter approximativ beräkning uppgår till 30,000 R:dr) för att, lemnande de fullt brukbara byggnaderna i Landskrona obegagnade, förflytta artilleriet till en plats, långt aflägsen från hufvuddepåten i Christianstad och dermed förbindelsen åtminstone tills vidare måste bedrivas genom kronoskjuts, och när en gång jernvägen, som skall förena de båda platserna, blifver färdig, bildar den en stor kroklinie; der vidare man tvingas att inköpa och bebygga en exercisplats på $3\frac{1}{2}$ mils afstånd från kasernen, der ett anspändt batteri för att kunna öfvas måste tåga 7 mil tillhoppa fram och tillbaka, der rekryteringen, efter hvad den föregående talaren upplyst, beträffande marinregementet, visat ganska klen resultat, och der svårigheterna för remonteringen ännu ej äro kända och hvilken plats är så belägen, att ett der förlagdt fältartilleris första uppgift vid hotandet af fiendtligt anfall, måste blifva att så fort som möjligt komma derifrån." Dessa äro de åsigter, som af den förre och den nuvarande krigsministern i frågan uttalats, och deraf framgår, att sedan förre krigsministern af sparsamhetsskäl och för att de genom marinregementets indragning lediga, kronan tillhöriga etablissemanten i Carlskrona ej måtte blifva obegagnade, föreslagit artilleriets ditflyttning, så har den nuvarande krigsministern, som mera betraktat den rent militära sidan af saken, ur sådan synpunkt förklarat, att förläggande af ett artilleri till Carlskrona icke vore nyttigt eller lämpligt. Huru jag skall kunna sammanställa krigsministerns sålunda bestämdt uttalade åsigt med det uttalande vi nyss hörde från statsrådsbänken, nemligen att så vida man icke nu ordnade den bristande garnisonen i Carlskrona, så skulle Kongl. Maj:t genast gå i författning om artilleriets förläggande dit, det begriper jag icke, ty jag vågar antaga, att Konungens rådgifvare, med fästadt afseende på rikets sannskyldiga nytta icke skola tillåta sig att under förevarande förhållanden tillstyrka Kongl. Maj:t att lägga ett fält-

artilleri på en plats, der det, enligt krigsministerns tydligt uttalade åsigt, icke bör ligga. Icke kan en så omfattande åtgärd motiveras af ett så obetydligt skäl som det, att man har svårighet att för år 1873 ordna garnisonstjenstgöringen i Carlskrona. Måhända hade Stats-Utskottet, i stället för den hemställan det nu gjort, bort tillstyrka något visst anslag att, för den händelse brist på garnison under år 1873 skulle yppa sig, till fyllande af denna brist användas. En sådan tillstyrkan hade onekligen varit bättre. Kongl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade otvifvelaktigt kunnat vara annorlunda och bättre aflattadt. Nu har Kongl. Maj:t begärt, att det genom marinregementets indragning inom kort disponibla beloppet 248,228 R:dr 40 öre måtte få användas för upprätthållande af garnison i Carlskrona och detta, som det förefaller, för all framtid och utan att låta representationen veta, icke ens tillnärmelsevis, huru och på hvad sätt denna summa skall användas.

Mig synes det emellertid föga antagligt att Kongl. Maj:t vill sätta frågan om platsen för artilleriets förläggande i beroende af denna anslagsfråga, så att Kongl. Maj:t, om det första yrkandet i den nådiga propositionen afslås, skulle förlägga artilleriet till Carlskrona, oaktadt denna plats är erkändt olämplig. Jag är öfvertygad, att, om Kongl. Maj:t hade begärt att få bibehålla marinregementet vid dess nuvarande nummerstyrka intill dess Kongl. Maj:t nästa riksdag hunnit begära ett anslag till garnison i Carlskrona, så skulle ganska få röster hafva höjt sig emot en sådan begäran. I den form förslaget nu framkommit, har emellertid Stats-Utskottet, såvidt jag kan fatta, icke gjort annat än hvad det bort och kunnat göra. Skulle Kammaren, i öfverensstämmelse med Herrar Mankells och Sven Nilssons framställningar, vilja bifalla Herr af Klints reservation, deri föreslås den inskränkning i Kongl. Maj:ts proposition att af det genom marinregementets indragning disponibla beloppet till Kongl. Maj:ts förfogande ställes endast hvad som åtgår till garnisonens upprätthållande i Carlskrona *under detta och nästkommande år*, så vill jag för min del icke motsätta mig ett sådant beslut.

Frågan har dessutom en annan sida, som jag icke vill lemna alldeles oanmärkt. Ut i det förslag till organisation af vårt försvarsväsende, som den förre krigsministern framlade, funnos, såsom Herrarne torde erinra sig, högst få punkter, hvilka af Riksdagen godkändes. Bland punkter, som lyckades tillvinna sig bifall, var den, som innehöll förslag om en del artilleris förläggande till Carlskrona. Man har klandrat, att ett sådant förslag då bifölls, men om man tager i betraktande de omständigheter under hvilka frågan då framställdes, så torde måhända detta Riksdagens beslut kunna mildare bedömas. Emellertid då det nu visat sig, att regeringen sjelf funnit, att äfven den lilla del af det stora förslaget, som af representationen bifölls, icke är hållbar, så tycker jag, att vi kommit ifrån hela det stora förslaget för ganska godt pris. Jag anhåller att till den nuvarande krigsministern få hembära min tacksamhet derför att han tagit åtminstone ett steg i en riktning, hvilken antyder att han icke håller på det förslag till organisation af vår armé som en gång blifvit af denna Kammare förkastadt.

Man har här antydtt, såsom jag redan påpekat, att ett provinsintresse skulle ligga bakom frågan: att man i provinsen Skåne icke skulle vilja

hafva Carl XV:s husarer sammandragna i Landskrona samt att man i följd deraf och under den förutsättning att artilleriets kvarblifvande i Landskrona skall förhindra en dylik sammandragning, motsätter sig artilleriets förläggande till Carlskrona. Jag tror dock icke, att detta skäl från våra motståndare är hållbart åtminstone icke för dem, som närmare tänka sig in i saken. Hvar och en måste medgifva, att de stall och ridhus, som kunna användas för artillerihästar också kunna användas för husarhästar. Om Riksdagen nu beslutar, att ifrågavarande stall och ridhus skola byggas i Landskrona, så är det äfven uppenbart, att frågan om de tre husarskvadronernas sammandragning i Landskrona från denna stund icke längre är beroende af representationen, utan att Kongl. Maj:t derefter kan när som helst i kommandoväg flytta husarerna till Landskrona. Ett bifall till byggande af stall och ridhus i Landskrona ligger således rakt i strid med det intresse, som man trots skänkingarne förfäktar.

Jag vill för tillfället icke längre upptaga Kammarens tid, helst jag förmodar att jag blir nödsakad att ännu en gång taga ordet i denna fråga. Jag yrkar emellertid nu bifall till hvad Utskottet i detta betänkande hemställt.

Herr Adlersparre: I likhet med den föregående talaren, anhåller jag att få behandla frågan uteslutande från yrkets synpunkt. Frågans politiska sida vill jag icke vidröra. Ännu mindre skall jag försöka undfägnas Kammaren med några oratoriska luftsprång, hvartill jag har hvarken förmåga eller lust. Jag helt enkelt anhåller, att Kammaren måtte afslå den första punkten af Utskottets förevarande utlåtande. Helst skulle jag hafva önskat, att denna punkt blefve till Utskottet återremitterad, men då Riksdagen är så nära sitt slut, så anser jag, att en återremiss skulle vara föga lämplig. Jag yrkar derföre afslag å berörda punkt, samt bifall till Herr af Klints reservation. Gerna skulle jag hafva bifallit Kongl. Maj:ts proposition, men då den anmärkningen allmänt uttalas, att densamma är allt för knapphändigt affattad, kan jag hvarken hoppas eller tro, att den skall vinna Riksdagens bifall. För öfrigt anser jag det vara af föga vigt, om Kongl. Maj:ts proposition, hvad denna punkt angår, bifalles eller icke, såvida blott Herr af Klints reservation godkännes, som är lojal och innebär allt hvad som, åtminstone för närvarande, är behöfligt, enär hela frågans hufvudsyfte är, enligt min uppfattning, att skaffa garnison till Carlskrona. Detta örlogsetablissemang med dess befästningar, verkstäder och vidsträckta varf, hvarest, utom hundratals fria arbetare, äfven en stor del straffångar begagnas till arbete, kan icke undvara garnison. Utskottet har i sitt betänkande ifrågasatt, huruvida icke den kvarvarande styrkan af marinregementet skulle vara tillfyllest att fullgöra garnisonstjensten, eller, om så icke vore fallet, huruvida icke ifrågavarande garnisonstjänst utan svårighet kunde, med användande af under händer varande medel, genom tillfälliga åtgärder uppehållas. Enligt en officiell promemoria, erfordras minst 112 man till garnisonstjänstgöring i Carlskrona, i staden och på varfven, men i detta antal är icke inberäknad någon bevakning öfver straffångarne ej heller garnison på sjöfästningarne. Nu har det här uppgifvits, att det skulle finnas kvar 130 man af marinregementet.

tet. Enligt säker upplysning, som jag fått denna dag genom telegram från Carlskrona, utgör den återstående delen af nämnda regemente 126 man. Af dessa äro 49 korporaler, och således finnas endast 77 soldater, som kunna begagnas till posteringar, bevakning och dylikt, men af dessa 77 soldater ligga 59 på sjöfästningarne. Återstå således endast 18 soldater. Af dessa äro 8 sjuka, så att hela återstående slutsumman disponible till tjänstgöring utgör 10 man, eller nätt och jemnt det antal, som erfordras för att bestrida vaktgöringen i sjelfva kasernen. Följaktligen finnes det för närvarande icke en enda soldat, som kan begagnas till garnisonstjenst å varfvet, eller i sjelfva staden, hvilket naturligtvis är en stor olägenhet eller brist. Med uttrycket "*under händer varande medel*", förmodar jag att Utskottet åsyftat båtsmanshållet. Detta begagnas också nu till garnisonstjänstgöring. Det är likväl ganska betänkligt att lägga denna nya börda på båtsmanshållet. Båtsmännen äro afsedde till sjö tjänstgöring och till arbete på varfvet. Redan hör man klagomål öfver de täta uppfordringar af båtsmän, och dessa klagomål skulle ökas, om båtsmännen, utom sina öfriga åligganden, måste göra äfven garnisonstjenst. Ett annat skäl deremot är att båtsmännen icke lämpligen kunna användas till bevakning af straffångarne. På grund häraf har också en af de viktigaste varfsverkstäderna i Carlskrona, nemligen den så kallade grofsmedjan, der arbetet verkställles af straffångar, måst hållas stängd af brist på bevakning öfver fångarne. Detta är en ej ringa förlust och bör icke få fortfara. Jag måste derföre bestrida befogenheten af Utskottets afslag å Kongl. Maj:ts framställning, angående disposition af ifrågavarande 248,228 R:dr utaf anslaget till marinregementet. Jag kan dock icke förebrå Utskottet denna dess hemställan, ty naturligtvis har Utskottet på den korta tid det haft icke kunnat inhemta *alla* detaljer, som röra frågan. På de skäl jag anført, yrkar jag således, rörande första punkten i detta betänkande, att den afslås, och att Herr af Klints reservation måtte af Kammaren bifallas.

Hvad andra punkten i betänkandet angår, så hyser jag den uppfattning, att, såvida Herr af Klints reservation bifalles, blefve det åtminstone icke för *flottan* någon afsaknad eller skada, om denna punkt godkännes, ty, i fråga om garnisonstjänstgöringen i Carlskrona, måste det för flottan vara bäst att dertill användes en infanteritrupp, som icke hade annat att göra än denna garnisonstjenst i staden och på varfvet. Den ifrågavarande artilleristyrkan deremot, med sina 80 å 90 hästar att sköta, samt sitt laboratorium och sina egna förrådshus att bevaka, kunde icke så utslutande egna sig åt garnisonstjensten som en infanteritrupp. Denna sednare skulle icke heller hafva de anspråk på utrymme och på flottans förrådshus, såsom fallet blefve med en artillerigarnison. Jag tror således, att den garnisonstjänstgöring, som kunde verkställas af de ifrågavarande fyra batterierna, blefve jemförelsevis torftig och för flottan icke fullt så tillfredsställande, som om garnisonstjensten öfverlemnades åt infanteritrupp. Detta är min uppfattning, hvarföre jag — under förutsättning att Herr af Klints reservation godkännes — tillstyrker bifall till denna del af Kongl. Maj:ts proposition eller momentet b af Utskottets förevarande betänkande.

Herr Key: Då jag icke är fackman, så följer jag så mycket heldre min böjelse att icke utslutande tala om den militära sidan af saken, utan vill i stället uppehålla mig vid andra omständigheter, hvilka utöfva ett väsendtligt inflytande på denna angelägenhet.

För sådant ändamål ber jag få fästa Herrarnes uppmärksamhet något närmare vid en högst märklig reservation, som är vidfogad detta Stats-Utskottets betänkande. Den är afgifven af en utaf Första Kammarens mest framstående ledamöter, och sedan den ärade reservanten först sagt sig icke vilja ingå i pröfning utaf lämpligheten af att förlägga artilleriet i Landskrona eller Carlskrona och vidrört de skäl, som den nuvarande chefen för Landtförsvars-departementet frandragit för dess förläggande i förstnämnda stad, fortsätter han: "men att dessa skäl icke kunna vara tillfyllestgörande, att skäl och motskäl icke äro uttömda, eller ens af Herr Departements-chefen sjelf tillräckligt öfvervägda för att hans omdöme i frågan nu skulle vara stadgadt, synes af slutorden uti sagda protokoll." Härmed kan reservanten icke hafva menat mindre än, att den nuvarande Departements-chefen obetänksamt och förhastadt framlagt ett förslag, för hvilket han icke öfvervägt skälen, ett förslag, om hvars nytta han icke stadgat sitt omdöme.

Vidare säger reservanten följande: "huru kan väl Riksdagen då, med bibehållande af aktning för sig sjelf — en aktning, som genom lättfärdigt handlingsätt förspilles — upprifva ett beslut, som den för ett år sedan fattade." Med dessa ord har reservanten icke blott vändt sig mot oss, och mot chefen för Landtförsvars-departementet utan mot hela Kongl. Maj:ts regering; ty om *vi* skulle komma att förlora aktningen för oss sjelfva genom ett förändradt beslut, så gäller detta ännu mera *regeringen*, hvilken för sin del redan fattat detta beslut och framkommit med förslaget; den skulle således redan hafva gjort slut på sin. Jag tillstår att detta är något bland det skarpaste jag hört sägas under den nya representationen, i afseende på ett regeringens förslag, och jag tillåter mig ytterligare att utan kommentarier fästa uppmärksamheten på några rader uti slutet, der reservanten talar om den skada, som af ett förhastadt beslut kunde uppstå, såväl för *regeringen* sjelf, som för Riksdagen och dess anseende.

En talare på gotlandsbänken hörde jag nyss mycket klandra Stats-Utskottet för dess olika tillstyrkande i år och i fjol, men om Kongl. Maj:ts regering enhälligt stillatigande kan smälta de skarpa förebräelser som vankats i den nyssnämnda reservationen, så kan nog Stats-Utskottets majoritet med lika lugn bära Herr Kolmodins klander. Den ärade talaren kastade sig med vanlig smidighet och fyndighet uteslutande på Stats-Utskottet för att klösa detsamma, men undvek med stor skicklighet den andel som *regeringen* har uti detta beslut. Han yttrade slutligen, att han ville "afslå Kongl. Maj:ts proposition, på det Kongl. Maj:t måtte få fria händer att verkställa det i vederbörlig ordning fattade beslutet." Så föllo hans ord. För att fullfölja fjolårets beslut, måste vi väl då, enligt samma talares uppfattning, äfven återfå *fjolårets krigsminister*; ty att den nuvarande departementschefen skulle anse sig, genom ett *afslag* på hvad *han* begärt, få "fria händer", det förefaller mig högst problematiskt.

Frågans egentliga kärna är emellertid icke den militära sidan af saken, utan det motstånd, som Kongl. Maj:ts förslag nu rönt, härleder sig

helt enkelt derutaf att våra motståndare i försvarsfrågan från förlidet år fordra, att Riksdagen skall vidhålla sitt förut fattade beslut och blunda för det mindre välbetänkta i det föregående förslaget, blott därför att den föregående krigsministern icke skall få orätt. Detta är saken, eller rättare sagdt, detta är *personen* satt framför *saken*.

Att Stats-Utskottet emellertid gjort rätt då det icke velat visa en dylik pietet och då det gått från sin förra åsigt, samt gjort detta — låtom oss alltjemt icke glömma det — med stöd af Kongl. Maj:ts egen framställning lika väl nu som förra gången, det visar sig temligen tydligt. Jag vill nu icke tala om att rekrytering och remontering, proviantering och fouragering gå lättare för sig i Skåne än i Blekinge, ty vid allt detta kan man invända: det der kunde Stats-Utskottet hafva tänkt på och begripit redan i fjol, men det finnes en annan omständighet, som Stats-Utskottet i fjol icke hade sig bekant och icke ens kunde förmoda att dåvarande krigsminister hade förbisett, nemligen att de tillämnade fältbatterierna icke kunde få något lämpligt exercisfält på kortare afstånd från Carlskrona än $3\frac{1}{2}$ mil, och man således skulle få omkring 7 mil att marschera blott i och för de vanliga exercisöfningarne. Detta har åtminstone för mig varit ett ganska viktigt bevis på, att just föregående Riksdags beslut var olämpligt och förhastadt, och huru mycket jag än värde- rar kontinuiteten utaf fattade beslut, ser jag ännu heldre, att ett förhastadt beslut blir ändradt, ty jag håller icke så mycket på formen, att jag blott för den skull icke skulle vilja erkänna, att nuvarande krigsministern har rätt, äfven om jag förut lätit inbilla mig att den förre icke haft orätt.

Jag vill emellertid, med anledning af Herr Justitie-statsministerns förklaring, i afseende å första punkten icke motsätta mig det gjorda yrkandet om bifall till Herr af Klints reservation, hvaremot jag anhåller om bifall till mom. b utaf Stats-Utskottets betänkande.

Herr Abr. Rundbäck: Då så väl den siste talaren som Stats-Utskottets ärade ordförande slutat sina yttranden med att förklara, det de icke hafva något emot att frångå Utskottets förslag och förena sig om något annat, så bör det icke kunna anses ogrannlaga utaf mig om jag förklarar, att jag finner Stats-Utskottets förslag i högsta grad otillfredsställande. Betraktar jag det blott som svar på Kongl. Maj:ts proposition, så är det högst egendomligt. Kongl. Maj:t har nemligen begärt medel för en garnison i Carlskrona, och i händelse Riksdagen beviljade dessa medel, önskade regeringen att det extra ordinarie anslag utaf 65,000 R:dr, som blifvit anvisadt till stall och ridhus i Carlskrona, måtte i stället få användas till byggnader i Landskrona; men skulle Riksdagen icke bevilja det förra, så har Kongl. Maj:t aldrig begärt det sednare. Nu säger Stats-Utskottet emellertid, att det vill bevilja hvad Kongl. Maj:t föreslagit i den andra punkten, men deremot afslå hvad som i den första punkten är begärddt, hvilket måste förefalla mig särdeles oegentligt. Vidare går Stats-Utskottets utlåtande ut på att nedriva föregående Riksdags beslut. Om meningen vore, såsom antydningssvis blifvit påpekadt, att derigenom pricka den föregående chefen för Landtförsvars-departementet, så ber jag att få fästa uppmärksamheten på att man dervid äfven prickar sig sjelf. Under sådana omständigheter kan jag icke godkänna Stats-Utskottets ifrågavarande

förslag. Deremot finnas tvänne andra sätt att lösa frågan, hvilka båda tyckas hafva skäl för sig. Det ena har redan blifvit här framhållet utaf flere talare och synes såväl utaf ekonomiska som militära skäl vara värdt att beaktas, nemligen att bifalla punkten b i förslaget och att i stället för punkten a antaga Herr af Klints reservation. Derigenom får man en lösning å frågan, som ur militärisk synpunkt är fullt lämplig och som tillika har det goda med sig, att byggnaderna i Landskrona icke komma att stå obegagnade, hvilket åter skulle blifva förhållandet, om, såsom Herr Justitie-statsministern lät förstå, Kongl. Maj:t genast i händelse af afslag skulle gå i författning om att verkställa sista Riksdagens beslut. Men å andra sidan finnas äfven talande skäl för den åsigt Herr Grefve af Ugglas och flere andra af Första Kammarens ledamöter uttalat, nemligen att stå fast vid det i fjol fattade beslutet för vår egen värdighets skull och för att dessutom hålla frågan öppen, emedan den ännu ej är fullt utredd; man har derigenom icke afskurit möjligheten att kunna sammandraga de tre sqvadronerna utaf husarregementet Konung Karl XV i Landskrona, och tjenstgöringen i Carlskrona kunde då ordnas på bättre sätt. Jag tvekar verkligen mellan valet i afseende å begge dessa åsikter, men anser det dock vara skäl att här förena sig med dem, som yrka bifall till Herr af Klints reservation, och dessutom antaga Stats-Utskottets förslag i punkten b.

Herr Åstrand: Det var icke utan stor öfverraskning jag hörde den Kongl. propositionen uppläsas i denna Kammare, men jag trodde då, att så stora och talande skäl skulle finnas för regeringens frånträdande af sin förlidet år i frågan uttalade åsigt, att jag var öfvertygad om, att regeringen vore i sin fulla rätt, då den icke blott sjelf frångick sin förra uppfattning, utan äfven sökte rubba Riksdagens förut fattade beslut. Men denna känsla af öfverraskning blef ännu större, då jag hann taga del utaf motiveringen i den Kongl. propositionen. Den egentliga grunden till beslutet tyckes nemligen endast ligga deri, att regeringen förmodat, att de etablissement i Landskrona, som för närvarande begagnas till tvänne batterier utaf Vendes artilleriregemente, skulle komma att stå tomma, i händelse de föreslagna fyra åkande artilleribatterierna skulle förläggas till Carlskrona, eftersom Riksdagen både förlidet år och i år afslagit den Kongl. propositionen om anslag för ordnande af ett husaretablisement i Landskrona, och alltså den ifrågasatta ditflyttningen utaf trenne sqvadroner af husarregementet Konung Carl XV icke kan ega rum. Vådan af att dessa etablissement skulle komma att stå obegagnade är dock vida mindre än man föreställer sig; och vi skola såväl från den ekonomiska som den militära sidan af saken, såvidt vi derom kunna dömma, se till, hvilket som i sjelfva verket är fördelaktigast. Jag får emellertid ännu en gång säga, att då Kongl. Maj:t i fjol förklarade, det marinregementet kunde indragas och garnisonstjenstgöringen inom Carlskrona upprätthållas af dessa fyra nämnda batterier artilleri, och då det inom Försvars-Utskottet icke framdrogs några skäl för att afstyrka hvad regeringen föreslagit, så har det åtminstone varit med någon tveksamhet och förvåning jag nu hört, att så talande skäl skulle förefinnas, att man vill fatta ett beslut

i alldeles motsatt riktning och upprifva hvad en näst föregående Riksdag och Regering bestämt.

Om vi nu först betrakta den ekonomiska sidan af saken, så är frågan helt enkelt den: vill Riksdagen bekosta en särskild garnison i Carlskrona för att spara de fyra batterierna af Vendes artilleriregemente från tjenstgöring derstädes? Det är visserligen sannt, att ju mindre man har att göra, med för öfrigt lika stor aflöning, desto angenämare plägar man betrakta tjensten, och det skulle möjligen förefalla de här ifrågakomna fyra batterierna af Vendes artilleriregemente särdeles angenämt att fortfarande få stanna i Landskrona, och der sköta en långt bekvämare tjenstgöring, men huruvida detta är förenligt med sakens bästa, är en annan fråga, och jag tror, att Riksdagen bör se till, huru statens medel användas. Kunde både Kongl. Maj:t, Försvars-Utskottet och Kamrarna i föl anse det gå an, att artilleriet användes till tjenstgöring i Carlskrona, så torde det äfven gå för sig i år. Jag har tagit reda på dessa fyra batteriers nummerstyrka. Den utgör tillsammans 440 man på alla fyra batterierna, alltså 110 man på hvar batteri; derutaf är omkring en tredjedel permitterad, återstå således med säkerhet 75 man på hvarje batteri, fyra gånger denna summa gör 300 man, och för att upprätthålla garnisonstjenstgöringen i Carlskrona, då bevakningen af den yttre fästningen alltid lär komma att bestridas utaf båtsmanskap och icke af artilleriet, erfordras blott att det icke permitterade manskapet vaktgör hvart fjerde dygn. Jag har frågat sakkunniga personer, huruvida det vore möjligt att den undervisning, som manskapet meddelas under tiden emellan fältöfningarne, kan fortgå samtidigt med denna vaktgöring, och har derpå erhållit ett enstämmigt jakande svar. Hvarför skulle då icke staten begagna sig utaf den gifna utvägen? Det finnes vissa slagord, hvilka icke kunna användas utan stora anspråk på framgång åt i förening dermed stående fordringar, och det tyckes som Vendes artilleri-regemente vore ett af dessa slagord. I föl beslöto vi här i Andra Kammaren, att detta regemente skulle förvandlas till åkande batteri, men regementet ville annorlunda, och Första Kammaren gick i främsta rummet dessa önsksningar till mötes, samt kort derpå Riksdagen i den gemensamma voteringen. Om regementet derigenom blef bättre, är omtvistadt; att det blef dyrare, är ovedersägligt. Emellertid beviljade Riksdagen medel till uppförande af byggnader i Carlskrona för fyra åkande batterier af sagda regemente. Nu hafva äfven dessa batterier satt sig på sina höga hästar, de vilja icke lemna Landskrona, och både Regeringen och Stats-Utskottet hafva skyndat att tillmötesgå dessa önsksningar, samt att undanröjda ett icke årgammalt beslut i motsatt riktning. Jag hoppas dock, att detta beslut icke skall blifva Riksdagens, och för min del skall jag icke med min röst bidraga till att bryta hvad man så nyligen fastställt.

Skälet, hvarför man nu icke anser lämpligt att förlägga artilleriet i Carlskrona skall, enligt hvad Herr Krigsministern förklarar och Stats-Utskottet upprepat, står och främst vara det, att Landskrona är den "naturligaste" platsen såsom garnisonsort för ifrågavarande batterier. Hvad menar man egentligen härmed? Meningen kan väl endast vara den, att passande logement finnas att tillgå, och i det fallet måtte den ena platsen kunna blifva lika god som den andra. Ordet är emellertid sväf-

vande. Att åter artilleriet skulle "snarast och bäst danas på en plats der det redan länge varit hemmastadt", för detta blir Herr Krigsministern sannolikt skyldig bevisning, ty det är väl icke ortens läge, utan instruktörerna, som i detta afseende hafva mest att betyda. Vidare säges det, att rekrytering och remontering skulle till följd af folklynnets beskaffenhet gå lättare för sig i Skåne än i Blekinge. Jag vet icke, om folket i Landskrona och dess omgifningar verkligen är så särdeles hågad för att användas till Vendes artilleri-regemente, men om så är förhållandet, så äro väl afstånden icke så ofantligt stora, att icke skåningar kunna förflyttas till Blekinge, och då Carlskrona snart får jernväg, bör detta hinder så mycket lättare bortfalla, liksom äfven den anförda fördelen, att artilleriet i Landskrona genom jernväg står i direkt förbindelse med hufvuddepåten i Christianstad. För öfrigt synes Herr Krigsministern icke vara fullt säker på, huruvida den nu föreslagna anordningen för framtiden skulle komma att ega bestånd, ty han säger att de ifrågavarande stallen och ridhusen i alla händelser icke skulle behöfva stå obegagnade, enär de kunna användas äfven till kavalleri, hvilket skäl äfven Stats-Utskottets ordförande i dag anført. Det tror jag också, enär någon sådan olikhet icke förefinnes emellan hästar vid artilleri och hästar vid kavalleri, att icke samma spiltor kunna användas för båda sorterna, men en annan sak är, huruvida det är rätt, att Riksdagen på dessa skäl afviker från sitt förut fattade beslut. Är det rätt att bevilja dessa 248,228 R:dr 42 öre, som Kongl. Maj:t begärt, då de icke äro af behöfvet verkligen påkallade? Stats-Utskottet har visserligen afstyrkt dessa medels utgående, men flere af dess egna ledamöter hafva nu afvikit från denna åsigt.

En talare har varit särskildt tacksam mot Utskottet därför, att han nu fått rätt i sin mening, att artilleriet icke borde förläggas till Carlskrona, af det skäl, att det i händelse af en plötslig landstigning måste söka så fort som möjligt draga sig tillbaka derifrån för att icke blifva afskuret. Ja, är det möjligt eller ens tänkbart, att en landstigning kan ske i trakten af Carlskrona eller hvar som helst annorstädes på våra kuster, utan att underrättelse derom i god tid erhålles, så medgifver jag, att det vore ganska besvärligt för artilleriet, att i god ordning draga sig tillbaka; men det går väl icke ändå så lätt med en fiendtlig landstigning att den på några timmar kan verkställas, dertill åtgår väl åtminstone en dag, kanske flera, och på den tiden torde väl dessa åkande batterier ej blott kunna hinna undan, utan möjligen äfven att tillbakakasta en landstigande fiende. Samme talare, Herr Mankell, sade vidare, att till exercisplats och laboratorium för artilleriet vid Carlskrona, skulle erfordras ytterligare 120,000 R:dr. Hvad detta angår, så har jag inhemtat, dels att en lämplig exercisplats verkligen förefinnes och dels att den enligt generalfälttygmästarens beräkning, skulle i inköp kosta 20,000 R:dr, hvarjemte för uppförande af derstädes nödiga byggningar skulle fordras ett belopp af 20,000 R:dr, eller summa 40,000 R:dr R:mt. Några kostnader för ett laboratorium ingå visserligen icke i denna summa, men huru som helst lärer en dylik anläggning icke kosta många tusen riksdaler, än mindre 60,000. Den här i fråga varande exercisplatsen, den så kallade Bredåkra-slätten, ligger visserligen $3\frac{1}{2}$ mil från Carlskrona, men då den afser sommarmanöver, så gör den precis samma gagn som om den läge all-

deles in på näsan af Carlskrona. Vidare har jag af framstående militärer hört, att det är en stor fördel för trupperna att exercisplatsen icke ligger omedelbart invid hufvudstationen, hvartill kommer att fältet är beläget endast en half mil från Ronneby köping, dit hvarje dag sjökommunikation med Carlskrona kan ega rum. Vidare är denna plats särdeles lämplig för skjutöfningar med kanoner, hvartill slätten vid Landskrona är alldeles oduglig, och sjelfva Ljungby hed ej fullt passande.

Det är sannerligen så mycket mera beklagligt att denna Kongl. Maj:ts proposition framkommit, som jag uti kommando-expeditionen erfarit, att Kongl. Maj:t genom nådigt bref utaf den 21 nästlidne December bifallit ett utaf arméförvaltningen och förvaltningen af sjöärendena gemensamt framställt förslag till fördelning mellan landt- och sjöförsvaret af kaserner med flera byggnader i Carlskrona. Hårtill kommer att Arméförvaltningens artilleri-departement uti en skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 26 Februari detta år begärt, att 30,200 Rdr måtte anvisas för utförande under denna sommar af de byggnader och arbeten, som funnos erforderliga för fältartilleriets förläggande till Carlskrona. Någon anordning har dock icke skett, sannolikt af det ombyte i åsikter, som nu vill vidtaga arrangementer i alldeles motsatt riktning!

De skäl, som blifvit anförda för att marinregementet i närvarande stund icke kan göra gänisonstjenst, äro visserligen talande, men jag tror att Kongl. Maj:t icke är utan medel att kunna tills vidare upprätthålla denna vaktgöring. Det hade för öfrigt icke varit nödigt att låta manskapet på detta sätt afgå i massa, om regeringen velat hafva tillräcklig garnison qvar i Carlskrona, till dess artilleriet hunnit dit förläggas. Enligt i Landtförsvars-departementet erhållna uppgifter, utgjorde marinregementet den 1 Januari detta år omkring 250 man, hvilken styrka varit fullt tillräcklig till dess artilleriet kunnat hinna intaga dess plats. Men den 1 April hade summan sjunkit till 201 man och efter Herr Adlersparres upplysning, som grundar sig på ett från Carlskrona i dag hitkommet telegram, utgör hela regementet i närvarande ögonblick icke mera än 127 man. Således har sedan 1 April en ytterligare betydlig minskning egt rum.

Såsom ett kardinalskäl tycktes den ärade ordföranden i Stats-Utskottet vilja framdraga att Kammaren i så få punkter bifallit hvad den förra chefen för landtförsvaret begärt, men att denna punkt just vore en af dem Riksdagen godkänt, och till och med den hade nu ansetts böra bli föremål för en Kongl. proposition i motsatt riktning. Att detta sednare skett har jag redan beklagat, men jag kan deremot icke inse, att den omständigheten, att den förre krigsministern gifvit anledning till föregående Riksdags beslut, skulle kunna vara tillräckligt skäl till att nu afvika från detsamma; man får väl här icke se på person utan på sak, man bör väl här öfverväga hvad som för landets intressen är af vigt och betydelse. Jag tror också, att det var ur den synpunkten 1871 års Riksdag uppfattade Kongl. Maj:ts proposition, och man borde väl kunna ega rätt till den förhoppning, att representationen nu icke i likhet med Stats-Utskottet lättsinnigt kastar sina åsikter öfver bord. Uti en annan fråga yttrade för någon tid sedan Herr Key några ord, som på mig gjorde ett synnerligt godt intryck, dock med den reservation, att jag icke under något för-

hållande erkänner något parti, såsom bestämmande för mina åsigter. Dessa ord voro: "först och främst fosterlandet, sedan partiet, först det allmänna, sedan det enskilda!" Kan nu detta betraktas som en partisak? Svårligen. Och äfven om det skulle kunna drifvas derhän, då får jag erinra samma ärade talare om hans nyss citerade yttrande, äfvensom derom, att en representants första pligt är att tillse, att den största hushållning iakttages med statens medel, för så framt denna hushållning icke måste vika för något statens högre ändamål.

Med afseende åter å Stats-Utskottets förslag angående de 248,228 R:dr 42 öre, hvaröfver Kongl. Maj:t begärt få disponera, har en regeringens ledamot här i dag förklarat, att om detta anslag icke beviljas, anser Kongl. Maj:t frågan i sin helhet förfallen, samt att regeringen då skall omedelbarligen vidtaga åtgärder för att bringa Riksdagens förra året lemnade bifall till Kongl. Maj:ts då afgifna proposition till verkställighet. Denna öppna förklaring bör skingra hvarje tvifvel, der sådana förefinnas, att man tryggt kan vidhålla Riksdagens redan fattade beslut.

Man lär först så småningom känna karakterer och personligheter, och den nuvarande Riksdagen har snart såsom personlighet upphört att finnas till. Det skulle vara sorgligt om ett bland de sista intrycken blefve det af svaghet, vankelmod och obeslutsamhet; och skulle Kammaren bifalla vare sig Kongl. Maj:ts proposition eller hvad Stats-Utskottet här föreslagit uti punkten b af dess betänkande skulle den derigenom ovilkorligt hafva fäst en sådan prägel vid sin tillvaro, som — derom är jag förvissad — öfverallt i landet skulle upptagas åtminstone med missmod; ty den skulle utvisa, att representationen icke besitter den fasthet i viljan, den mogenhet i pröfningen, den kraft uti karakteren, som folket eger rätt att af sina ombud fordra. Jag yrkar rent afslag å Kongl. Maj:ts proposition, samt följaktligen å punkten b i Stats-Utskottets betänkande.

Friherre Ericson: Det är märkvärdigt hvad man i allmänhet, när man har ett annat syfte bakom, lätt kan lyckas tillkrängla en i och för sig ytterst enkel sak. Detta förefaller mig fullt tillämpligt på ifrågavarande ämne. Jag skall be att få redogöra för min enkla uppfattning utaf sakens ställning. Kongl. Maj:t har vid 1871 års riksdag föreslagit att förlägga fyra nya fältbatterier artilleri uti Carlskrona, och detta af det skäl, att Kongl. Maj:t ville hafva tre sqvadroner af husarregementet Konung Karl XV sammanförda uti Landskrona. Det förekommer i den Kongl. propositionen icke ett enda ord om någon militärisk fördel utaf att lägga dessa fyra fältbatterier till Carlskrona, utan saken var som sagdt uteslutande tagen från den ekonomiska sidan, det var en enkel kasernfråga. Jag skall be att till stöd för hvad jag sagt få uppläsa de få ord uti departementschefens memorial af den 29 December 1870, som angå denna sak. På sidan 28 omnämner Herr Statsrådet marinregementets öfverflyttning till landtförsvaret och påyrkar dess förvandling till artilleri, men säger sig vid behandlingen af artilleriets organisation blifva i tillfälle att närmare utveckla sitt förslag i detta hänseende. Ser man nu efter, huru detta sedermera är närmare utveckladt, så finnes det härom — icke ett enda ord, annat än det att, innan platsen för depåten i Norrland blir bestämd, anser Herr Departements-chefen "artilleriets fältbatterier böra för-

läggas på följande sätt: 4 batterier i Carlskrona, 6 i Christianstad“, o. s. v. Detta är allt hvad som här om denna sak förekommer, och i den Kongl. propositionen angående 65,000 R:dr till erforderliga stall- och ridhusbyggnaders uppförande för artilleriet i Carlskrona finnes icke en antydning rörande motiven för sjelfva saken. Jag har härmed velat visa, att inga militära skäl kunna hafva inverkat på denna fråga, och att det här således icke gäller någon organisationsåtgärd, utan endast hvad som är lämpligast, antingen att bibehålla dessa fyra batterier å den plats, der det redan finnes allt hvad som dertill behöfves, eller att flytta dem till Carlskrona. Frågan är nu huruvida en sådan flyttning är nödvändig eller nyttig under närvarande förhållanden. Den egentliga orsaken till den ifrågasatta flyttningen har — såsom jag förut påpekat — varit den, att Kongl. Maj:t ansett lämpligt att sammanföra de nu uti tre städer förlagda trenne svadronerna af husarregementet Konung Karl XV till Landskrona, för hvilken åtgärd Kongl. Maj:t förliden Riksdag framhöll militära skäl, liksom nuvarande krigsministern äfven i år uti Första Kammaren framdragit dylika. Detta förslag har dock icke af Riksdagen blifvit antaget, hvarken i fjol, då man icke ansåg sig hafva nödiga medel, eller i år, då man ur militärisk synpunkt förkastat detsamma. Vid sådant förhållande finner jag ganska naturligt, att Kongl. Maj:t, då sjelfva förutsättningen för artilleriets förläggande till Carlskrona icke blifvit uppfylld, nu hemställer om att låta det bero vid den både rimligaste och billigaste utvägen att förlägga batterierna till Landskrona. Man torde för öfrigt erinra sig, att Särskilda Utskottet förliden lagtima riksdag utlät sig i frågan på följande sätt: Till stall och ridhus i Carlskrona har Kongl. Maj:t begärt 65,000 R:dr; och då det synes vara *ekonomiskt* fördelaktigt, att genom uppförandet af dessa byggnader, och i sammanhang dermed användandet af marinregementets lokaler, sålunda erhålla ett artillerietablissemment för 4 batterier, så får Utskottet hemställa, att till stall och ridhus i Carlskrona må anvisas ett extra anslag af 65,000 R:dr.“ Samma ekonomiska konsideration har äfven nu gjort sig gällande, men då, som sagdt, sjelfva förutsättningen förfallit, så kan jag icke finna något skäl till denna förflyttning. Jag vill således i denna del bifalla Kongl. Maj:ts förslag.

Beträffande åter den första delen af propositionen, så har jag inom Utskottet varit af den åsigt, att för upprätthållandet af en garnison i Carlskrona under den kortare tid, hvarom här vore fråga, nemligen endast till nästa riksdag, några särskilda medel icke skulle vara nödvändiga, och jag har deltagit i Utskottets mening, att ifrågavarande garnisonstjenst utan svårighet torde kunna med användande af under händer varande medel genom tillfälliga åtgärder uppehållas.“ Med dessa medel har Utskottet naturligtvis menat besparingarne på fjerde hufvudtiteln och andra medel för tillfälliga behof; och man kunde med hjälp härutaf t. ex. nedskicka ett kompani af något annat regemente eller ett halft batteri artilleri eller på något annat dylikt sätt hjälpa sig. Jag har alltså icke ansett nödvändigt att bevilja förslaget i den utsträckning Kongl. Maj:t begärt, nemligen att få disponera hela anslaget till marinregementet.

Herr Justitie-statsministern har tillkännagifvit, att i händelse icke anslag till en garnison i Carlskrona af Riksdagen beviljades, skulle Kongl. Maj:ts regering genast gå i författning om byggnadernas uppförande i

Carlskrona och fyra batteriers förläggande dit. Jag vet visserligen icke, med hänsyn till förra årets tilldragelser, hvilken vikt man har att tillmäta ett dylikt tillkännagifvande från statsrådsbänken, men mig förefaller det ganska besynnerligt, att då först Kongl. Maj:t förklarat, att det vore nyttigare att hafva artilleriet förlagdt i Landskrona, Kongl. Maj:ts regering nu låter förstå, att det icke desto mindre skulle flyttas till en olämpligare plats, i fall det begärda icke beviljades. Det förekommer mig nästan som ett hot från statsrådsbänken, att Kongl. Maj:t vill begagna sig af sin rätt och sin förmåga att göra skada, så vida han ej får hvad han önskar. Jag kan åtminstone icke förstå annat, då det icke finnes någon reservation bifogad den Kongl. propositionen, uti hvilken proposition ju Landskrona anses vara den lämpligaste platsen. En annan faktor, som tillkommit i denna fråga, och som icke saknar betydelse, är — så vidt jag kunnat rätt uppfatta situationen och efter de resonementer jag hört utaf riksdagsmän, sedan Stats-Utskottet behandlat denna fråga — att man genom ett afslag å Kongl. Maj:ts proposition skulle vilja uttala ett slags misstroendevotum mot den nya chefen för Landtförsvars-departementet. Det har till och med af vissa personer ganska otvetydigt framhållits, att detta skulle vara afsigten. Jag kan icke finna detta af hehofvet påkalladt, men att det skulle låta sig så mycket lättare göra att bringa honom i trångmål, får ytterligare stöd utaf det tillkännagifvande, vi nyss hört utaf Herr Justitie-statsministern; ty om äfven de öfriga af Statsrådets ledamöter skulle förklara, att de vilja verkställa byggandet af stall och ridhus i Carlskrona, så kan krigsministern åtminstone icke vilja det; — då han ju snart skulle finna att han endast hade att välja mellan de två alternativen: genomdrifva sitt förslag eller afgå. Det vore icke nyttigt att söka framkalla ett dylikt resultat, hvilket ovilkorligen skulle leda derhän, att de åsikter och tendenser inom krigsstyrelsen åter skulle komma att göra sig gällande, på hvilka vi förliden höst trott oss hafva gjort ett slut. Jag vill således för min del icke motsätta mig, att anslaget lemnas till Kongl. Maj:ts disposition, ehuru, såsom jag förut nämnt, en garnison skulle lätt på annat sätt kunnat i Carlskrona åstadkommas. På grund af de af mig anförda skäl vill jag alltså ansluta mig till det förslag, som här af Herrar Mankell och Sven Nilsson blifvit framställt, nemligen att genom bifall till Herr af Klints reservation lemna Kongl. Maj:t fri disposition öfver de begärda medlen under närvarande och nästkommande år.

Herr Carl Ifvarsson: Detta ämnes behandling så väl hos Kongl. Maj:t som i Kamrarna bevisar tillräckligt, huru angeläget det är att, då en stor och genomgripande fråga föreligger, gå varsamt och försigtigt till väga. Vid detta ärendes behandling har man väl med skäl kunnat göra sig den frågan, huruvida det stora organisationsförslaget rörande försvarsväsendets ordnande verkligen var fullkomligt moget och om man gjort klokt i att antaga det. Man ser ju nemligen nu, att till och med en jemförelsevis så ringa del deraf som det ifrågavarande ämnet, hvilket förlidet år antogs, redan nu af Kongl. Maj:t anses olämpligt, ja åtskilliga talare, som föregående riksdag stodo på andra sidan, gifva nu företrädet åt det föreliggande förslaget. Man torde erinra sig, att vid diskussionen

om detta ämne förra riksdagen ansågs Carlskrona nära nog som en medelpunkt för hela Sverige: dit skulle man förlägga jernvägar, der skulle man göra befästningar, dit skulle man förflytta en stor del af materielen som hör till landtförsvaret. Den som vågade häremot göra någon den minsta anmärkning betraktades, om icke såsom en landsförrädare, så åtminstone såsom en som var särdeles likgiltig för sitt fosterland och dess försvär. Jag hörde just till deras antal, som icke ansågo så särdeles lämpligt att förlägga en stor del af vårt landtförsvär till en klippa ute i sjön, kringskuren af vatten, och der man kunde befara att, i händelse af ett fiendtligt anfall på denna punkt, en reträtt endast med stor svårighet skulle kunna ega rum. Jag trodde då, och jag tror ännu, att artilleriet bör vara afsedt att fritt kunna röra sig för att kunna rycka fram till beskyddande af den eller den punkten, och att det icke bör placeras der det nödvändigt vid ett anfall måste söka att retirera. Den som är van att fästa sig vid auktoritetens omdömen har för öfrigt i detta afseende en god auktoritet i Herr Krigsministern. I fråga om auktoriteter vill jag för öfrigt anmärka, att den, som icke eger fackkunskaper, ofta måste fästa sig, åtminstone till en viss grad, vid hvad fackmän uppgifva, men den, som vill begagna sig af sitt sunda förnuft och vågar någon gång motsätta sig fackmännens åsikter, bör dock kunna påräkna att blifva med skonksamhet bedömd, då man ser huru auktoriteterna vackla och huru de som bygga på deras utsago vackla i samma mån som de. Denna frågas gång är i detta fall särdeles lärorik. På grund af hvad jag således anfört och då jag icke bytt om åsikter sedan förlidet år, vill jag yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i hvad den afser artilleriets bibehållande i Landskrona.

Hvad derefter angår frågan om dispositionen af anslaget vill jag förklara, att om jag går in på den reservation, som flere talare förordnat, så är det endast därför att jag icke vill bidraga till åstadkommande af en ministerkris för ett relativt så ringa belopp, som här är i fråga. För öfrigt anser jag det visst icke vara rätt att bevilja detta anslag. Jag föreställer mig, att om qvarlefvän utaf marinregementet icke skulle vara tillräcklig såsom garnison i Carlskrona, det då icke vore omöjligt att ditkommendera några andra trupper från närbelägna städer i Skåne. Dessutom tror jag, att det i Carlskrona nu likasom förr finnes ett icke ringa antal båtsmän, hvilka ofta nog användas för stadsboarnes räkning och för en ringa dagspenning; ett visst antal af dem skulle sannolikt mycket väl kunna användas till vakttjenstgöring. De borde väl ej kunna anses härtill odugliga, då de anses duga till den jemförelsevis svårare sjö-tjensten. Jag tror således, att Utskottet haft goda skäl till sitt afstyrkande och ännu flera skulle kunnat anföras. Men jag vill af förut anförda skäl dock icke motsätta mig bifall till Herr af Klints reservation i händelse utaf en votering mellan denna och rent afslag. I andra punkten yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Palander: Här är redan så mycket taladt i denna fråga, att det kanske varit öfverflödigt att begära ordet, i all synnerhet som det vill synas som om majoritetens beslut redan i förväg är fattadt, då naturligtvis de skäl hvilka nu kunna anföras icke något verka; men då jag,

likasom den siste talaren, bibehåller samma ståndpunkt som vid sistlidne riksdag, så vill jag därför äfven anföra några skäl, till den kraft och verkan de kunna hafva. Jag ber till en början att få till alla delar instämma i den vid Utskottets betänkande af åtta utaf Medkammarens ledamöter fogade reservation, och ifall de konsekvenser, som den ärade representanten från Tjust framhållit, verkligen med densamma följa, så finner jag dock icke deraf anledning att olika anse frågan. Den första tanke, som efter genomläsandet af den Kongl. proposition, vi nu behandla, trängde sig på mig var den: om det ännu finnes någon fraktion inom Riksdagen, som af grundsats understödjer hvarje Regeringens proposition — någonting som jag naturligtvit ej kan veta — huru yra i hufvudet måste icke då de som utgöra denna fraktion känna sig, när de numera måste strida för åsigter diametralt motsatta dem, hvilka de kort förut lika lojalt förfäktat. För min del har jag icke funnit något enda viktigt skäl tala för den Kongl. propositionen af i år, och huru jag än sett saken har jag icke med afseende på denna fråga kommit en hårsman från den ståndpunkt jag innehade vid behandlingen af den motsatta Kongl. propositionen af i fjol. Det är visserligen lika sannt som beklagligt att Riksdagen icke beviljat de af Kongl. Maj:t begärda medlen för sammanförande af vissa husarskvadroner i Landskrona. Men deraf kan jag, med afseende på den förevarande frågan, icke finna någonting annat böra följa, än att den i Landskrona befintliga kasernen tills vidare får stå obegagnad, likasom, ifall Kongl. Maj:ts eller Utskottets förslag nu segrar, vissa af de i Carlskrona befintliga kasernerna komma att göra. Jag ser denna fråga ur en något olika synpunkt mot den hvarur den tyckes visa sig för flere af de talare hvilka nu i ämnet uppträdt, och — märkvärdigt nog — äfven för denna Kammares ledamöter af Stats-Utskottet, hvilka ju annars skola anses företrädesvis föra en klok statshushållnings talan. Jag är nemligen af den åsigten, att regeringen, hvilken i fjol så att säga gått i borgen för att man kunde indraga marinregementet utan att man till följd deraf skulle behöfva vidkännas andra kostnader än af 65,000 Rdr för en gång, icke bör frikallas från den förbindelse den dermed iklädde sig, då ju icke från dess sida några giltiga skäl för ett sådant frikallande anförts, och då man i öfrigt icke ens bjudit till att ifrågasätta giltigheten af de militära skäl hvilka i fjol anfördes för önskvärdheten af att i det i strategiskt hänseende så ytterst viktiga sydöstra Sverige hafva några batterier fältartilleri förlagda. Hvad innebär nemligen eller, rättare sagdt, hvad blir i ekonomiskt afseende en nödvändig följd af bifall till förslaget om de fyra artilleri-batteriernas förläggande till Landskrona i stället för till Carlskrona? Jo, och jag trotsar hvem som helst att vederlägga mig:

1:o) Enligt regeringens uppgifter af i fjol — ett större anslag för en gång till byggande antingen af nya husaretablissemment i Helsingborg och Engelholm, eller ock af ett större nytt husaretablissemment någonstades i Skåne, det sednare alternativet ifall i främsta rummet sättes kavalleriets tjenstbarhet, då en sammanföring måste ske;

2:o) Ett betydligt årligt anslag för hållandet af en särskild trupp till garnisivering af Carlskrona; ty att man härtill skulle vilja använda kommanderingar ur indelta armén, vågar jag i det längsta betvifla, likasom att det skulle kunna vara meningen att dertill använda sjöfolk, af hvad

namn det än vara må. Ty om det ligger någon sanning deruti att fältartilleristen icke i allmänhet bör användas till garnisonstjänst, så måtte väl sådant ännu påtagligare vara saunt med afseende på artilleristen — örlogssjömannen, må man kalla honom matros, kanonier, båtsman eller hvad man behagar.

Jag erkänner villigt att fältartilleri icke är synnerligen lämpligt såsom garnisonstrupp, att fästningsartilleri, hvilket vapen vår armé tyvärr saknar, specielt för garnisonerandet af våra fästningar i krigstid är väl behöfligt, äfvensom att infanteri vore mera passande för den dagliga garnisonstjänstgöringen under fred; men då fråga icke ens blifvit väckt om uppsättande af något särskildt fästningsartilleri, då man nyligen beslutat upplösa den infanteritrupp man hade i Carlskrona, då man vidare tillbörligen uppskattar vigten af att i sydöstra Sverige vid utbrytande krig äfven hafva en del fältartilleri förlagdt, och då man slutligen äfven väger de ekonomiska uppoffringar, som måste blifva en följd deraf att man till en ort der garnison icke erfordras förlägger en trupp, som skall uppsättas och som varit påräknad att lemna nödig fredsgarnison åt en plats, der sådan *måste* hållas, så finner man vågskålarne hänga så ojemnt, att icke någon som *vill* se, skall kunna undgå att varseblifva att de viktigaste skälen äro på samma sida som Kongl. Maj:ts proposition af i fjol, äfven då man icke fästat afseende vid vigten, åtminstone för Riksdagen, af att icke den ena dagen besluta ett och den andra motsatsen.

Här har nu, såsom äfven i fjol skedde, andragits en mängd mer eller mindre orimliga skäl, som skulle tala emot förläggandet af dessa batterier i Carlskrona. Jag ansåg mig sistlidet år icke böra deltaga i diskussionen af frågan annat än så mycket som erfordrades för att vederlägga ett par alltför orimliga påståenden rörande lokala förhållanden. Jag hade nemligen i alltför friskt minne, huruledes man från vissa håll, på mer eller mindre finkänsligt sätt kastade en i ansigtet förebräelsen att förfäktat ett ortintresse. Jag representerar visserligen ännu Carlskrona, ehuru numera icke bosatt der; men då flere af Skånes representanter uppträdt, hvilka torde kunna anses vara åtminstone lika partiska i frågan som jag ju kan tilltros vara det, hyser jag icke några betänkligheter vid att äfven uttala min mening.

Man har såsom skäl mot batteriernas förläggande i Carlskrona bland annat anført, att såväl remontering som rekrytering och fouragering der vore förenade med synnerliga svårigheter. När jag först hörde detta med största tvärsäkerhet gjorda påstående, studsade jag något, men häpnaden försvann så snart jag lugnt hunnit öfverväga påståendets värde. Jag har sedan dess talat i ämnet med personer, som i denna fråga alldeles icke kunna misstänkas för någon partiskhet på samma sida som jag. Bland dessa var en f. d. militär från provinsen Skåne, och ledamot af denna Kammare. Han har icke i dag haft ordet, men uttalade då oförbehållsamt den åsigten, att icke dessa skäl förtjena något afseende. Beträffande remonteringen, som man förmenat skulle gå för sig så mycket lättare i Landskrona än i Carlskrona, så kan jag icke fatta hvarföre icke hästar skulle kunna gå eller föras på jernväg till den sednare platsen, lika väl som till Göteborg, Stockholm och andra platser, der artilleri är förlagdt. Och skulle de än fara litet illa på resan, så vore det väl ändock icke

så farligt med den saken, i all synnerhet som det lärer kunna hända att remonter måste fortskaffas längre distanser än från Skåne till Blekinge. Detta skäl mot batteriernas förläggande i Carlskrona finner jag sålunda väga mycket lätt i vågskålen. Hvad rekryteringen åter angår, så är det visserligen sant att skåningar äro utomordentligt präktiga karlar, men vi hafva ju hört att Vendes ridande artilleri, hvars förträfflighet jag villigt erkänner, till icke så ringa del rekryteras inom Willands härad, och Willands-häringarne och Blekingarne hafva ju, såsom känt är, så mycket slägttycke, att de nästan kunna anses skurna ur samma stycke. Att sålunda i sjelfva folklynnet i Blekinge skulle ligga något hinder för rekrytering inom denna provins kan jag icke inse, men i värsta fall kan man ju alltid lugna sig dervid, att hvarken Svea- eller Göta artilleriregemente visat sig vara odugligt, ehuru icke något af dem ännu har den lyckan att vara förlagdt inom det egentliga Skåne. Hvad slutligen vidkommer fourageringen, eller anskaffandet af nödigt foder åt circa 80 hästar, så kan jag knappast tro att man med afseende derå på verkligt allvar kunnat motse några svårigheter, och jag anser mig därför icke dervid behöfva uppehålla mig.

Med afseende, vidare, på frågan om exercisplats, så har man framhållit att Carlskrona icke skulle hafva någon lämplig sådan på nära håll, samt vidt och bredt talat om den besvärliga marschen af 3 och en half mil, som är att göra för att komma till ett fullt passande exercisfält, och sedan lika långt för att komma tillbaka igen, således en förskräcklig 7 mil lång väg, på hvilken både hästar och menniskor kunna — vill det tyckas — totalt förderfva sig. Går man äfven dessa lamentationer på lifvet, så finner man snart att det icke heller med afseende på dem är fullt så farligt som det låter. Tänker man nemligen efter huru det är ställdt för Göta artilleri, så finner man att detta icke heller har annat än en inskränkt exercisplats i närheten af Göteborg, utan måste för större öfningar utflytta till Tångahed, som är belägen längre från Göteborg än den för de fyra nya batterierna föreslagna exercisplatsen ligger från Carlskrona. Hvad vidare det såsom synnerligen lämplig artilleristation nu omtalade Landskrona beträffar, så har man alldeles icke aktat nödigt göra reda för huru med dess exercisplats förhåller sig. Kanske hade det annars visat sig att närbelägenheten der måste köpas genom stora uppoffringar i andra hänseenden. Orsaken hvarföre man behöft gå 3 och en half mil för att finna en exercisplats för det fältartilleri, som varit afsedt att förläggas i Carlskrona, har just varit de synnerligen stora anspråk man nu för tiden måste ställa på en sådan plats, der man vill kunna skjuta skarpt med moderna fältkanoner. Hade man icke just med afseende derå haft så stora fordringar, så hade man icke heller behöft söka så långt bort för att finna en lämplig plats. Huru långt man skulle behöfva aflägsna sig från Landskrona för att finna en plats jemförlig med den man funnit vid Ronneby, känner jag icke med visshet, men jag har skäl att tro, att det blir mycket mera än 3 och en half mil, för såvidt man fäster afseende vid exercisplatsens inköpskostnad. Man säger visserligen att det går för sig att skjuta skarpt från Landskronas nuvarande exercisplats i riktning utåt Öresund. Jag hoppas dock att dylika skjutöfningar *med fältartilleri* måtte kunna undvikas, enär det eljest torde vara att befara att vi kunna

blifva invecklade i ganska obehagliga politiska svårigheter till följd af ett sådant skarpt förfarande på ett ställe der trafiken är så liflig som vid Landskrona. Då nu härtill kommer att i Carlskrona, och strax derutom vid den så kallade Näktergalsdalen, finnas exercisplatser, fullt tillräckliga för smärre och mindre omfattande öfningar, och att det utmärkta 3 och en half mil aflägsna exercisfältet kan köpas för en så ringa summa som den Herr Åstrand uppgifvit — Herr Mankell har visserligen uppgifvit en betydligt större, men hvar han hemtat sina siffror ifrån, det upplyste han, i motsats mot Herr Åstrand, icke — så finner jag alla skäl tala för vidblifvandet af förra Riksdagens beslut, och detta så mycket mera, som jag, efter samvetsgrann pröfning af de för Kongl. Maj:ts förslag af i år anförda skäl, finner dem på det hela taget sakna all betydelse, men deremot nogsamman inser hvilka stora utgifter, dels för en gång, dels årligen återkommande, ett bifall till Kongl. Maj:ts nu föreliggande proposition skulle medföra.

Den siste ärade talaren säger sig hafva stödt sin mening i fjol på "den smula sundt förnuft" han egde. Jag tror för visso att han gjorde sig sjelf orätt då han helt anspråkslöst endast tillmätte sig en smula förnuft, ty nog eger han *mycket* sådant; hvad jag likväl tror, vid det omnämnda tillfället beklagligen felades honom, var tillräcklig sakkännedom, och äfven för den förnuftigaste kan sådan ibland vara behöflig. Äfven tror jag att han icke gjorde sina motståndare i frågan rättvisa, ty icke får man väl ändock helt och hållet förneka ens dem att hafva anspråk på att anses vara i besittning af någon smula sundt förnuft.

Det yttrades af honom att om det nya åkande artilleriet förlades i Carlskrona, så skulle det, vid en möjlig landstigning, af en fiende, lätt kunna afskäras. Jag trotsar hvilka quantiteter sundt förnuft som helst att, om sak- och lokalkännedom ej brister, på allvar och af öfvertygelse kunna påstå, att någonting sådant är möjligt eller tänkbart! Nästan lika gerna kunde man då påstå att Svea artilleri kan afskäras af en söder om Stockholm landstigen fiende. Jag vågar derföre i år som i fjol bestämdt påstå, att denna, säkerligen icke allvarligt menade farhåga för ett afskärande icke förtjenar det aldri ringaste afseende.

Man har äfven talat om behovet af laboratorium i Carlskrona för den händelse att artilleri skulle dit förläggas. Jag tror emellertid att dessa farhågor kunna lemnas åsido, ty laboratoriebyggnader finnas redan i Carlskrona.

Då nu allt hvad man i militäriskt och ekonomiskt afseende anført såsom skäl för ett bifall till Kongl. Maj:ts proposition, så vidt den afser det blifvande artilleriets förläggande till Landskrona i stället för till Carlskrona, såsom jag visat, icke tål vid en närmare granskning, så skola naturligtvis, så vidt jag kan förstå, väl andra skäl finnas som tala för saken, och då jag hvarken har rättighet eller lust att tro några enskilda eller lokalintressen härvid ega något inflytande, återstår mig icke något annat än att antaga, att, på sätt här äfven blifvit antydt, en önskan att utplåna hvad positivt den förra krigsministern åstadkommit är den drifkraft, som nu samverkar med Kongl. Maj:ts regering. Man glömmar likväl då, att man på samma gång utplånar hvad Riksdagen sjelf godkänt, och sålunda i sjelfva verket gör på samma sätt som den, om hvilken ett

engelskt ordspråk säger: att han skär af sig näsan blott för att hafva den tillfredsställelsen att hafva gjort hela sitt ansigte förargelse.

Friherre Ericson har sagt att vår, oppositionens vid detta tillfälle, afsigt är att åstadkomma en ministerkris; vi önska störta den nuvarande krigsministern för att få en bättre, en man efter vårt sinne, menar han. Det är möjligt att han har rätt och att en dylik djup intrig finnes, ehuru jag för min ringa del icke blifvit invigd deruti. Att döma af yttrandet från statsrådsbänken tycks dock icke denna plan komma att lyckas, ty om någon schism i denna fråga funnits inom regeringen, så hade säkert Hans Excellens Justitie-statsministern icke yttrat sig så som han gjorde. Jag tror derföre icke att denna farhåga bör skrämma någon. Slutresultatet hvartill jag kommer är det, att från hvilken sida man än ser frågan, så visar det sig att Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande förslag, så väl som sednare delen af Utskottets, bör förkastas, och jag ber att få tillägga, att icke något lokalintresse *kan* medverka till denna min uppfattning; ty jag vågar säga, att för den ort, jag har äran representera, bör frågans utgång vara likgiltig. Må vara att dessa batterier icke förläggas till Carlskrona, så *måste* platsen likväl på ett eller annat sätt förses med garnison; och jag tror icke att der råder någon särskild förkärlek för hästar och släpsablar, hvaraf endast kunde förklaras att man föredroge artilleri. Men hvad jag icke anser likgiltigt är, att Riksdagen på det sättet låter handskas med sig, att regeringen den ena dagen kan föreslå ett, och då går man in derpå, och kort derefter motsatsen, och genast är man beredvillig att kasta om. Då jag dessutom tydligt och klart inser, att de skäl som kunna anföras å ena och andra sidan inalles väga starkt emot Kongl. Maj:ts nu föreliggande proposition, samt jag icke vill frikalla regeringen från dess fria åtagande af i fjol att utan vidare anslag garnisonera Carlskrona, så yrkar jag afslag såväl å sednare delen af Utskottets som å Kongl. Maj:ts förslag.

Grefve Posse:

Herr vice Talmannen Mannerskantz: Herr Talman! mine Herrar! Jag har den uppfattningen af en representants pligter, att han utan be-
tingande bör uttala sanningen till hvem det vara må, och jag kan der-
före vid detta tillfälle icke underlåta att förklara, det jag anser, att den
nuvarande regeringen gjort sig skyldig till en handling af stor svaghet och
brist på fasthet, då den föreslår Riksdagen att ändra ett beslut, som
Riksdagen på hufvudsakligen samma regerings tillstyrkan förra året fattade.
Tankarne om den plats, der ifrågavarande fyra batterier af Vendes ar-
tilleriregemente lämpligast böra förläggas, må vara delade, men den saken
är på långt när ej af sådan vikt, som ett orubbligt fasthållande vid
tillämpningen af den satsen, att hvad som en gång, efter moget betän-
kande, utaf de begge statsmakterna gemensamt är afgjort, det skall
stå fast, och icke utan högst viktiga skäl kunna förändras — en regel som
jag anser utgöra en af grundpelarne uti det konstitutionela statsskicket.

Det måste nemligen i afseende å en tryggande vård om landets an-
gelägenheter vara i hög grad betänkligt, att Regering och Riksdag i en
viktig

viktig fråga det ena året fattar ett beslut och det andra året ett alldeles motsatt, ty förtroendet till statsmakternas klokhed och förutseende samt stadgan i deras handlingssätt måste derigenom rubbas; och särskildt, hvad regeringsmakten beträffar, bör den företrädesvis icke visa något sådant anmärkningsvärdt vacklande i åsikter, så vida den för sina blifvande förslag skall kunna vänta någon af öfvertygelsen om deras tillförlitlighet beröende framgång. För min del får jag således än en gång öppet förklara, att jag betraktar Kongl. Maj:ts föreliggande proposition såsom ett å framtida förhandlingar emellan statsmakterna vådligt inverkan präjudikat, mot hvilket jag måste nedlägga min reservation i protokollet.

Jag måste nu äfven fästa uppmärksamheten på ännu en sak, nemligen den omständigheten, att man sedan regeringen, då den funnit skäl att frångå sin åsigt i frågan vid föregående riksdag och framlagt ett förslag, som är det förra beslutet alldeles motsatt, likväl gjort detta med ett uttryckligen bestämdt vilkor, dock nu enligt Stats-Utskottets förslag och här i Kammaren afgifna yttranden ifrågasätter, att det framställda ändringsförslaget väl må antagas men det dervid fästade vilkoret förkastas. Men, om regeringen nu icke hölle på detta vilkor, sedan det en gång blifvit framställt, så skulle det utan afseende på alla andra å saken inverkan förhållanden — utgöra ett förnyadt bevis på dess förut anmärkta svaghet. Derför — då frågan hunnit den punkt, att den beklagliga rubbning af ett föregående beslut som blifvit ifrågasatt icke torde kunna undvikas — så får jag afgifva min bestämda förklaring, att jag åtminstone icke lemnar mitt godkännande dertill på annat vilkor, än att Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet bifalles, med det för byggnadsanslagets öfverflyttning framställda förbehållet inbegripet. I annat fall anser jag, att det föregående beslutet bör bibehållas.

Beträffande sjelfva den sak, som det af regeringen gjorda förbehållet afser eller frågan om garnison i Carlskrona, kan det icke heller sägas vara utan vikt, att en tillräcklig garnison finnes derstädes, icke blott på grund af den omständigheten, att en talrik lös befolkning der uppehåller sig och ett stort antal straffångar derstädes förvaras, utan äfven och i synnerhet derför, att Carlskrona är en station för flottan, som af statsmakterna erkänts vara värd att bibehållas och som följaktligen icke får vara blottad på försvar. Att ens för någon kortare tid lemna en så viktig plats utan garnison skulle under det osäkerhetstillstånd, som nu råder inom vår verldsdel, vara en handling af oförlåtligt lättsinne, och derför anser jag det ganska välbetänkt, att vid den ledsamma vändning, frågan erhållit, regeringen åtminstone varit nog försiktig att uppställa anslag till garnisonstjenstens upprätthållande i Carlskrona såsom ett bestämdt vilkor för upprifvande af föregående års beslut angående förlägningsorten för fyra batterier af Wendes artilleriregemente.

Jag tror icke — eller har åtminstone icke någon visshet om — att det förslag, som, med afseende å beviljandet af medel för upprätthållande af garnisonstjensten i Carlskrona, blifvit framställt af en ledamot i Stats-Utskottet från Första Kammaren, är tillfyllestgörande. Den besparing, som af anslaget till marinregementet under innevarande och nästkommande år blifver disponibel, tror jag icke nu kunna med bestämdhet

till beloppet angifvas och man kan således icke förutse, om den summa som inflyter blir för ändamålet tillräcklig, hvarföre ett beslut i enlighet med nämnda reservation synes mig icke innebära någon trygghet. Skall något annat beslut fattas, än ett fastställande af föregående Riksdags beslut i ämnet, så kan det följaktligen, äfven från denna synpunkt, i min tanke icke blifva fråga om annat än ett godkännande af Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet, och då jag icke hört, att någon ledamot derom framställt yrkande, så anhåller jag, att Herr Talmannen behagade gifva proposition på bifall till Kongl. Maj:ts föreliggande proposition, på så sätt, att det vid förra riksdagen beviljade extra anslag af 65,000 R:dr till stall och ridhus i Carlskrona i stället må användas till uppförande af dylika byggnader i Landskrona samt att det under fjerde hufvudtiteln uppförda anslag till marinregementet af 248,228 R:dr 40 öre — i den mån det genom regementets indragning blefve disponibelt och följaktligen skulle enligt 1871 års lagtima Riksdags beslut till statsverket ingå — måtte ställas till Kongl. Maj:ts förfogande, att till erforderligt belopp användas för upprätthållande af garnison i Carlskrona, intilldess detta behof blefve på annat sätt uppfyllt.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Jag har från åtskilliga håll hört klander uttalas mot föreliggande nådiga proposition, derför att förslaget om förläggande i Landskrona af de fyra nya batterier åkande artilleri, som förra Riksdagen anslog medel till, stödjer sig på svaga skäl. För min del finner jag likväl några skäl som tala för förslaget, om jag nemligen jemför föreliggande proposition med Kongl. Maj:ts förslag vid förra Riksdagen och de skäl, som då framställdes till stöd för berörda fyra batteriers förläggande i Carlskrona. Ut i Statsrådet Abelins underdåniga memorial af den 29 December 1870 läses nemligen följande:

“Då jag nu i den förläggning af batterierna, jag går att föreslå, icke ifrågasätter någon förändring i förut afgifna förslag rörande de båda batterierna i Norrland, anser jag mig likväl böra fästa Eders Kongl. Maj:ts nådiga uppmärksamhet på nödvändigheten deraf att dessa batterier förflyttas till annan för fiendtligt anfall mindre blottställd plats än Hernösand, och har jag trott att de borde lämpligast förläggas till den depôt för Norrland, om hvars anordnande jag här nedan går att göra underdånig framställning. Intill dess emellertid platsen för denna depôt blifver bestämd, anser jag artilleriets fältbatterier böra förläggas på sätt som följer och hvarom jag nu i underdånighet hemställer, nemligen:

4 batterier i Carlskrona, 6 i Christianstad, 8 i Göteborg, 2 å Carlsborg, 8 i Stockholm och 2 i Hernösand.”

Såsom synes af detta anförande förebragtes då rakt inga skäl, men till förmån för den nu framlagda propositionen tala deremot skäl, som åtminstone för mig icke sakna all betydelse. Dessa skäl äro, att en del af ifrågavarande artilleri redan finnes i Landskrona och att detta vapens rekrytering och remontering lättare försiggå på en slättbygd, sådan som trakten kring Landskrona, än uti en skogstrakt, sådan som Blekingsbygden kring Carlskrona. Talaren från Blekinge yttrade visserligen, att artilleriet i Christianstad rekryterar och remonterar inom Willands härad och detta är också till en del sannt, ty Christianstad ligger i Willands hä-

rad och hemtår af en ganska naturlig anledning från sin närmaste omgifning både rekryter och hästar. Men remonteringen och rekryteringen försiggå likväl hufvudsakligen på slätterna rundtom staden, således äfven inom andra från Blekinge mera aflägsna härad än Willands. Hvad samme talare anförde om, att Willands härad är lika med Blekinge, så kan jag icke heller instämma deruti. Nämnda härad gränsar till Blekinge, det är sannt, men det är, med undantag af måhända en enda socken, hvarken till folk eller natur lika med Blekinge.

Hvad exercisplats beträffar, så förmodar jag att om man vill söka lika många mil från Landskrona, som man gjort med afseende å det föreslagna exercisfältet vid Carlskrona, man skall finna fullt ut lika passande plats. Om den saken talades emellertid ganska litet i fjol.

Å andra sidan har man framhållit, att 1871 års Försvars-Utskott förordade de fyra nya batteriernas förläggande i Carlskrona samt tillstyrkte ett anslag af 65,000 R:dr till stall och ridhus derstädes för att Carlskrona sålunda skulle erhålla ett artillerietablisement. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att jag såsom ledamot i Utskottet reserverade mig mot detta förslag, jemte tvänne andra af denna Kammares ledamöter. Jag ville hafva det nya artilleriet förlagdt uti Carlsborgs fästning, liksom de tvänne nya batterier af Göta artilleri, som 1871 års Riksdag anslög medel till. Min åsigt är fortfarande densamma, men då nu icke finnes att välja på Carlsborg eller annan centralt belägen plats, utan endast mellan Landskrona och Carlskrona, så kan jag icke tveka att rösta för den förra platsen.

Representanten från Carlskrona talade vidare om de ofantliga kostnaderna, om man uti Carlskrona nödgades uppsätta särskilda garnisonstrupper. Jag tror att det går ganska lätt för sig att taga garnison till Carlskrona utaf de omkring 20,000 man indelt infanteri, som för närvarande ej äro till något gagn. Vill man ej det, så kan man kommandera någon del af gardesregementena till ifrågavarande garnisonstjenst. Det skulle måhända för herrar gardesofficerare kännas mindre angenämt att skiljas från Stockholm, men de finge väl underkasta sig denna uppoffring för tjenstgöringens skull. Ordnas garnisonstjensten på sådant sätt, är jag öfvertygad, att kostnaden ej kan blifva synnerligen stor.

Samme talare yttrade äfven, att om det inom Kammaren finnes ett parti, som hade för vana att understödja regeringens förslag, så skulle de som höra dit helt säkert blifva yra i hufvudet, då regeringen framlagt ett sådant framslag, som föreliggande. Jag erkänner, att jag trott mig finna, att ett sådant parti finnes, och att detsammas medlemmar i dag tyckas vara yra i hufvudet. Partiet har kommit på villospår, dess ställning har blifvit kinkig och det finner förslaget framgång innebära en olycka för landet. Jag anser mig vara så redig i hufvudet, att jag tror, det förslaget långt från att vara obetänksamt och vådligt, tvärtom är välbetänkt och nyttigt för fosterlandet. Jag kan derföre på intet vis gilla, att regeringens handlingssätt i denna sak stämplas såsom lättsinne. Jag vill denna gång, som alltid, betrakta saken sådan den är, utan afseende på alla biomständigheter, och då jag finner den del af Kongl. Maj:ts proposition, som afser artilleriets kvarstannande i Landskrona, vara välbetänkt och praktisk, så yrkar jag bifall dertill. Hvad åter angår den andra delen af den pådaga propositionen eller anslag till garnison i Carlskrona, i stället för de

fyra batterier, som varit afsedda för ändamålet, så innebär i min tanke Herr af Klints reservation en förbättring af Kongl. Maj:ts förslag. Jag hoppas nemligen, att det icke skall dröja länge, innan en praktisk, för landets resurser passande och fullt rättvis arméorganisation kommer till stånd, och under sådana förhållanden anser jag det tillräckligt att, på sätt Herr af Klint föreslår, för innevarande och nästkommande år ställa till Kongl. Maj:ts disposition besparingarne å anslaget till marinregementet, i ändamål att användas för upprätthållande under samma tid af garnison i Carlskrona. Jag yrkar således bifall till Herr af Klints reservation.

Herr Åstrand: Då Stats-Utskottets ordförande sista gången hade ordet, fällde han några yttranden, som jag anser mig böra bemöta. Han yttrade nemligen bland annat, att de nuvarande husarlogementen i Engelholm och Helsingborg icke behöfva ombyggas. Jag vill härvid erinra, att för några år sedan från generalbefälhafvaren i Skåne ingick en skrivelse, hvori det heter, att nämnda logement äro i så bristfälligt skick, att man befarar, det vid inträffande storm under någon vinternatt byggnaderna skola blåsa omkull. Bifaller nu Riksdagen hvad Stats-Utskottet i ämnet föreslagit, kan jag försäkra herrarne om, att efter all sannolikhet nästa års Riksdag eller någon af de närmast derpå följande har att förvänta en Kongl. proposition om anslag till nya husarlogement och stall i Helsingborg och Engelholm.

Vidare yttrade samme talare, att man med afseende å artilleriets förläggande i Landskrona bör fästa afseende vid att derstädes förvaras 600 fångar, hvilka behöfva bevakning, och att densamma ej kan utgöras af husarskvadronerna, äfven om de dit sammandragas, hvarföre artilleriet blifver nödvändigt för denna tjenstgöring. Jag har i denna sak helt nyss erhållit af Herr Generaldirektören i fångvårdsstyrelsen en upplysning, hvilken jag anser mig böra meddela. Han har meddelat, att fångarne på nämnda ställe utgöra ett antal af icke 600 utan endast 400, samt att till deras bevakande icke användes mera än 5 vaktposter. Kan det nu hafva ens sken af sannolikhet, att trenne till Landskrona förlagda husarskvadroner icke skulle kunna bestrida denna vaktgöring?

Slutligen yttrade samme talare att han icke vill taga hänsyn till person, utan till sak, men hade knappt uttalat detta, förr än han tillade, att föreliggande förslag från regeringen är en bland de första framställningar, som utgått från den nya krigsministern och att han ansåg denna omständighet innebära ett sådant tillmötesgående mot Andra Kammarens majoritet i försvarsfrågan, att man endast af den anledningen borde understödja förslaget. Enligt hvad jag kan finna, öfverensstämmer icke slutsatsen med premisserna. Ty då talaren sagt, att han icke fäster sig vid person, så anser jag att deruti ligger en motsägelse till hvad han ville bevisa, hvarförutan en obehöflig anslagsfordrans rubricerande såsom ett tillmötesgående lärar tarfva en närmare utredning än ett blott och bart påstående.

Då Herr Sven Nilsson från Österslöv hade ordet, yttrade han, att kavalleri företrädesvis bör förläggas på slättbygden, emedan rekrytering och remontering der försigå lättare än annorstädes. Vi hafva likväl ett kavalleriregemente, Smålands husarer, som icke är förlagdt på slättbygden,

utan i ett bergigt landskap. Det är vid nämnda kavalleriregemente vanligt att, då en vakans uppstår, 4 à 5 karlar anmäla sig, och de skulle säkerligen alla approberas och antagas, såvida det funnes tillräckliga vakanser. Det tyckes således, att kavalleri icke uteslutande behöfver förläggas på slättbygd för att få tillgång på tjenliga rekryter, samt att man ej behöfver vara skåning för att kunna lära sig rida.

Samme talare antydde, att Kongl. Maj:t kunde kommendera gardena eller indelt infanteri till garnisonstjenst i Carlskrona. Hvad gardestrupperna angår, utgöra de redan garnisonstjenst i hufvudstaden och hvad beträffar indelta infanteriets användande till garnisonstjenst, så tror jag ej, att rotehållarne vid de regementen, som för ändamålet kunde blifva kommanderade till Carlskrona, skulle finna sig särdeles väl af ett sådant arrangement, hvilket på intet sätt skulle vittna om den ömhet för rust- och rotehållare, som talaren vid andra tillfällen velat låta påskina.

Jag yrkar fortfarande bifall till första punkten och afslag å den andra.

Herr P. Olsson från Helsingborg: Enär den föregående talaren omnämnde husaretablissemanten i de skånska städerna, anhåller jag att få lemna en upplysning i ämnet. Jag känner mycket väl till dessa byggnader i Helsingborg, liksom jag äfven har erfarenhet utaf de stormar vid kusten, som talaren häntydde på. Jag kan försäkra, att åtminstone på tio år man ej behöfver frukta, att husaretablissemants byggnader derstädes skola blåsa omkull. Byggnaderna hafva nyligen undergått reparation och äro således antagligen i stånd att motstå väder och vind. Jag tror derföre, att Kammaren vid afgörandet af föreliggande fråga icke bör fästa något afseende vid berörda yttrande af näst föregående talare och derpå grunda sitt beslut.

Herr Johan Jönsson: Jag är af den siste talaren förekommen, ty jag hade, likasom han gjort, ämnat protestera mot Herr Åstrands yttrande, att husaretablissemanten i Engelholm och Helsingborg äro i så uselt skick, att de skulle kunna blåsa omkull en stormig vinternatt. Jag vet ej hvarföre de skulle blåsa omkull under natten och icke lika gerna på dagen. Jag är emellertid i tillfälle att lemna Kammaren den upplysningen, att byggnaderna vid nämnda etablissemant äro i så godt skick, att någon fara för att stormen skall slå sönder dem icke förefinnes.

Herr Ola Nilsson: Jag vill icke inlåta mig i sjelfva saken, men då Herr Åstrand yttrade, att husarlogementet i Engelholm är så uselt, att stormen skulle kunna slå sönder byggnaderna, så vill jag upplysa, att ifrågavarande byggnader äro ganska solida och kunna stå i hundratals år.

Herr Lamberg: Herr Talman! Mine Herrar! Jag har begärt ordet hufvudsakligen af det skäl, att en talare från östergötlandsbänken yttrat att husaretablissemanten i de skånska städerna skola vara i så dåligt skick att de snart ej kunna vidare begagnas för sitt dermed afsedda ändamål. Hvad beträffar dessa etablissemant i Helsingborg och Engelholm, så känner jag visserligen ej närmare huru med dem förhåller sig,

men jag har dock ej anledning tro att de äro så dåliga att de ju icke kunna ännu för en längre framtid begagnas i det skick de nu befinnas. Hvad deremot beträffar husaretablissemnet i Ystad, så är jag i tillfälle kunna upplysa, att detsamma är utmärkt godt både hvad kasern, ridhus och stall beträffar, äfvensom att etablissemnet, åtminstone hvad kasern och ridhus beträffar, är tillräckligt stort för två squadroner. Derjemte finnes der invid staden ett stort och vackert exercisfält till begagnande; så att nog synes det mig att man ej har rimligt skäl att klaga öfver husaretablissemnet i Ystad.

Jag har i egenskap af suppleant i Stats-Utskottet varit närvarande vid ärendets beredning och har dervid biträdt det beslut, Utskottet framlagt i föreliggande betänkande. Då jag likväl hör många talare på goda skäl förorda Herr af Klints reservation, rörande dispositionen för innevarande och nästa år af anslaget till marinregementet, så vill jag gerna gå in på att bifalla berörda reservation, i stället för Stats-Utskottets förslag i punkten a, hvarjemte jag yrkar bifall till punkten b.

Herr Hæggström: I anledning af Herr Åstrands yttrande om att husaretablissemnet i Helsingborg och Engelholm äro så bristfälliga, att byggnaderna möjligen skulle kunna ramla omkull genom vinterstormarne, och de protester, som af en del representanter från Skåne mot detta påstående blifvit framställda, tillåter jag mig hänvisa till det statsrådsprotokoll, som finnes bifogadt Kongl. Maj:ts proposition i ämnet. På sidan 3 läses följande:

“Enär således endast brist på tillgängliga medel syntes hafva föranledt 1871 års lagtima Riksdag att vägra anvisandet af anslag för ifrågasvarande byggnadsföretag i Landskrona, men något dylikt hinder för de erforderliga medlens beviljande icke syntes vid det nu pågående riksmötets början möta med hänseende till statsverkets dåvarande ställning, har Eders Kongl. Maj:t för samma ändamål under den 12 sistlidne Januari, uti den nämnda propositionen om statsverkets tillstånd och behof, på min underdåniga hemställan ånyo af Riksdagen äskat ett extra anslag, beräknadt, med afseende på förändrade prisförhållanden, till 180,000 R:dr; under förutsättning af Riksdagens medgifvande, att hvad utöfver denna summa, enligt den uppgjorda beräkningen, komme att erfordras, finge fyllas genom inflytande medel vid försäljning af nuvarande *husaretablissemnet i Engelholm, Helsingborg och Ystad, bland hvilka de två förstnämnda äro af den bristfälliga beskaffenhet, att nya måste* *) för de derstädes förlagda squadroner, derest de skulle i nämnda städer qvarblifva, *innan kort uppföras* för en kostnad, som sannolikt komme att ej obetydligt öfverstiga den för ordnandet af ett etablissemnt i Landskrona erforderliga“.

Jag anser att förhållandet med ifrågasvarande byggnader genom de af Kongl. Maj:ts regering lemnade upplysningar är så belyst, att derom ej gerna kan disputeras.

För min del anser jag de af Herr Grefve L. af Ugglas i afgifven reservation anförda skäl fullt talande och icke heller under diskussionen ve-

*) Kursiveradt af talaren.

derlagda, hvarföre jag yrkar bifall till första och afslag å andra punkten af Utskottets förslag, eller med andra ord — afslag å Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Åstrand: Jag vill icke att uti protokollet står något, som kan gifva anledning att tro, det jag vid justeringen ändrat mina yttranden. Jag ber derföre att få rätta en missuppfattning af mitt förra anförande, som Herr Olsson från Helsingborg haft. Hvad jag yttrade om husarlogementen i de skånska städerna var nemligen icke taget från egen erfarenhet, utan ett citat af en rapport från generalbefälhafvaren i Skåne. På samma sätt har Herr Lamberg missförstått mig. Jag har aldrig talat om några logement i Ystad, hvilka, efter hvad jag har mig bekant, äro i godt skick. Det tyckes för öfrigt, tväremot en skånings försäkran i början af denna diskussion, vara ett provinsintresse, som vill göra sig gällande i denna fråga, ty man kan knappt vidröra dithörande förhållanden eller omnämna några gamla kronostall i Helsingborg och Engelholm innan skåningar i långa banor resa sig för att begära ordet, och för att vitsorda det förträffliga skick, hvori denna kronans egendom sig befinner.

Herr P. Olsson från Helsingborg: Jag vill endast säga, att å min sida i denna fråga hvarken något provins- eller stadsintresse gör sig gällande. Jag vill ej bestrida, att hvad talaren på östgötabanken anført har sin rigtighet, men jag ber honom observera hvad jag yttrade, att nemligen byggnaderna tillhörande husaretablissemnet i Helsingborg nyligen blifvit reparerade och att de således ej kunna anses vara i det bedröfliga eller fallande skick, talaren ville låta påskina.

Öfverläggningen var slutad, Rörande 1:sta momentet hade yrkats: dels att Utskottets hemställan måtte bifallas; dels att, med afslag å berörda hemställan, det förslag måtte godkännas som blifvit framställt i Herr af Klints vid utlåtandet fogade reservation; dels ock slutligen att, med afslag å hvad Utskottet hemställt, Kongl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet måtte bifallas. Efter framställda propositioner å dessa yrkanden fann Herr Talmannen ja vara öfvervägande för bifall till Herr af Klints förslag. Votering blef då begärd, i anledning hvaraf, och sedan Utskottets förslag antagits till kontraposition, nu skedde omröstning enligt följande, af Kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som vill att Kammaren, med afslag å hvad Stats-Utskottet under Litt. a hemställt i dess utlåtande N:o 76, måtte bifalla det förslag, som blifvit framställt i Herr E. af Klints vid utlåtandet fogade reservation,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammaren bifallen.

Omröstningen utföll med 106 ja mot 61 nej, hvadan Kammarens beslut blifvit sådant, som ja-propositionen angifver.

Rörande momentet b hade yrkats dels bifall och dels afslag. Då propositionen på det förra yrkandet förklarades besvarad med öfvervägande ja, begärdes votering, i anledning hvaraf nu uppsattes och justerades en omröstningsproposition af följande innehåll:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt under Litt. b i dess utlåtande N:o 76,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan af Kammarerna afslagen.

Omröstningen, i vanlig ordning anställd, utföll med 103 ja mot 56 nej. Kammarerna hade alltså i förevarande moment bifallit Utskottets förslag.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes Stats-Utskottets utlåtande N:o 82, i anledning af väckta motioner, angående grundskatternas aflösande eller afskrifning m. m. Skolande, jemlikt Kammarens derom nu fattade beslut, detta ärende sättas främst till föredragning i nästa sammanträde.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
H. Husberg.